

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ VE VYSOKÉM NAD JIZEROU V LETECH 1924-1938

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 7105R056 – Historie se zaměřením na vzdělávání
7507R036 – Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Autor práce: **Pavel Berka**
Vedoucí práce: PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavel Berka**
Osobní číslo: **P09000194**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Historie se zaměřením na vzdělávání**
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Církev československá ve Vysokém nad Jizerou v letech 1924-1938**
Zadávací katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Student pojedná počátky a vývoj náboženské obce Církve československé od jejího založení ve dvacátých letech 20. století ve Vysokém nad Jizerou a v nejužším okolí do září 1938. Na základě archivních pramenů a soudobé i novodobé odborné a regionální literatury analyzuje podmínky vzniku nové církve a objasní první decennium jejího rozvoje a působení v uvedeném kraji.

Požadavky: znalost církevních dějin určeného období a regionálních dějin dané lokality,

Metody: deskriptivní, analytická, syntetická, komparativní,

Klíčová slova: Církev československá, náboženství, víra, region, Husův sbor, církevní politika, kněz, Vysoké nad Jizerou, ThDr. Karel Farský, křesťanství,

Key words: The Czechoslovak Hussite Church, religion, region, Hussite church, churchly politics, priest, Vysoke nad Jizerou, ThDr. Karel Farsky, Christianity,

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Prameny:

Národní archiv Praha, Státní okresní archiv Semily, Ústřední archiv a muzeum CČSH, Vlastivědné muzeum Vysoké nad Jizerou

Literatura:

KLIMEK, Antonín: Velké dějiny zemí Koruny české XIII (1918-1929), Praha - Litomyšl, Paseka 2000, s. 150-161;
MAREK, Pavel: Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), Brno, L. Marek 2005, s. 212-260;
FRÝDL, David: Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě, Brno, L. Marek 2001, s. 143-166;
TONZAR, David: Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská, Praha, Karolinum 2002;
SEKOT, Aleš: Církev československá husitská, Praha, SPVC MK ČSR 1982;
KADLEC, Jaroslav: Přehled českých církevních dějin 2, Praha, Zvon 1991, s. 239-247;
ŠUSTA, Josef: Z dob dávných i blízkých, Praha 1924, s. 317-319;
KÁRNÍK, Zdeněk: České země v éře První republiky (1918-1938), 1. díl. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929), Praha, Libri 2000, s. 315-325;
LUKÁŠ, Václav: Vysoké nad Jizerou. Pohled do minulosti dávné i nedávné, Vysoké nad Jizerou 1992;

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: **27. dubna 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2013**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 27. dubna 2012

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Rád bych poděkoval PhDr. Milanu Svobodovi, PhD. za trpělivost a cenné připomínky při tvorbě této práce. Dík patří také Davidu Frýdlovi za užitečné rady a doporučení, stejně tak Bc. Michalu Jaklovi za pomoc při studiu archivních materiálů.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá historií náboženské obce Církve československé (husitské) ve Vysokém nad Jizerou od jejího vzniku ve dvacátých letech 20. století do roku 1938. Úvodní kapitola je věnována církevní krizi na počátku Československé republiky a vzniku Církve československé. Dále je stručně představeno město Vysoké nad Jizerou a osoba Karla Farského. V následující části je popsáno pronikání Církve československé do Vysokého a okolí spolu s příklady reakcí ze strany katolických kněží. Nechybí ani přehled přestupů k ČČS na základě sčítání lidu z let 1921 a 1930. V souvislosti s náboženskou obcí je nastíněn její vznik, duchovní působící ve sledovaném období a stavba sboru. Další kapitoly jsou věnovány pěveckému sboru náboženské obce a Jednotě mládeže. V závěru je zmíněna historie náboženské obce ve třicátých letech 20. století.

Klíčová slova

Církev československá, náboženství, víra, region, Husův sbor, církevní politika, kněz, Vysoké nad Jizerou, Karel Farský,

Annotation

The bachelor's thesis deals with history of community of Czechoslovak Hussite Church in Vysoke nad Jizerou from its foundation in early 1920s to 1938. The first chapter discusses the religious situation at the beginning of Czechoslovakia and the founding of Czechoslovak Hussite Church. There is a brief introduction of Vysoke nad Jizerou and Karel Farsky in the following part. Thesis describes penetration of the church to Vysoke and the whole region with some examples of Catholic priests' reactions. A survey of conversions to Czechoslovak Hussite Church based on census in 1921 and 1930 is also part of this thesis. In connection with the community of Czechoslovak Hussite Church in

Vysoke its creation is mentioned as well as priests working there and building of Congregation of John Hus. Following chapters present community's choir and The Youth Union. In the end the history of the community in 1930s is described.

Key words

Czechoslovak Hussite Church, religion, faith, region, Congregation of John Hus, religion policy, priest, Vysoke nad Jizerou, Karel Farsky,

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Kritika pramenů a literatury.....	12
2.1 Kritika pramenů.....	12
2.2 Kritika literatury.....	15
3 Vznik Církve československé.....	18
3.1 Počátky církevní krize v Československé republice.....	18
3.2 Odtržení od Říma a vznik nové církve.....	22
3.3 Věřoučné formování nové církve v období tzv. pravoslavné krize.....	24
3.4 Církev československá v prvních letech své existence.....	28
4 Rodný kraj Karla Farského.....	31
5 Vysocko a nová církev.....	35
5.1 Reakce katolické církve na vznik CČS ve Vysokém a okolí.....	37
6 Vznik náboženské obce CČS ve Vysokém nad Jizerou.....	39
7 Přestupy k CČS na základě sčítání obyvatel z let 1921 a 1930.....	42
8 Duchovní správci ve Vysokém nad Jizerou.....	45
8.1 František Dokoupil (1923-1924).....	46
8.2 Bohumil Karafiát (1924-1925).....	47
8.3 Jan Kůrka (1925-1939).....	48
9 Stavba sboru Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou.....	52
10 Pěvecký sbor.....	57
11 Jednota mládeže náboženské obce ve dvacátých a třicátých letech 20. století.....	59
12 Náboženská obec v třicátých letech 20. století.....	61
13 Závěr.....	64
14 Seznam pramenů a literatury.....	67
14.1 Prameny.....	67
14.1.1 Archivní prameny.....	67
14.1.2 Tištěné prameny.....	67
14.1.3 Odborná literatura.....	68
14.2 Články v periodikách.....	69
15 Seznam zkratk.....	70
16 Seznam příloh.....	71

1 Úvod

V březnu roku 2014 uplynulo 90 let od chvíle, kdy se náboženská obec Církve československé husitské ve Vysokém nad Jizerou dočkala svého státního schválení. Toto úctyhodné jubileum mnohé z těch, jejichž životy byly či stále jsou ovlivňovány zmíněnou náboženskou obcí, možná donutí k reminiscenci, nebo přinejmenším k letmé vzpomínce. Každý, kdo se alespoň okrajově zajímá o historii Vysocka, by měl mít povědomí o významu a především o míře, jakou škodějovský rodák Karel Farský ovlivnil svůj rodný kraj vytvořením nové církve. Nejen „kulatiny“, ale také osobní zájem o historii vysocké náboženské obce CČSH mě vedl k myšlence pokusit se při absenci jakékoliv ucelené odborné práce na toto regionální téma zmapovat její vznik a následný vývoj v průběhu dvacátých a třicátých let 20. století. Toto období patří z pohledu Církve československé (husitské) nejen mezi nejvýznamnější, ale i nejbouřlivější. Proto se právě brzká léta existence nového náboženského uskupení, respektive náboženské obce ve Vysokém, mohou jevit pro potencionální badatele atraktivnější. Rozhodl jsem se nicméně přistoupit v této práci především na obecný přehled událostí či okolností spojených s ustavením a následným vývojem vysocké náboženské obce. Opomenout nelze ani některé významné osobnosti, především z řad jejích příslušníků, které se ve zmíněném období podílely na chodu či utváření náboženského života v tomto kraji.

Je nemyslitelné snažit se srozumitelně popsat historii náboženské obce CČSH ve Vysokém bez předchozí zmínky o samotném vzniku nové církve v Československu. Je proto žádoucí nahlédnout do kontextu té doby a seznámit se s náboženskou situací po roce 1918. Reformním snahám uvnitř katolické církve vedoucích až k vystoupení radikálních kněží a vzniku nového církevního uskupení je věnována řada monografií. Mnoho jich pochází například z pera příslušníků a duchovních CČSH, kde je tomuto tématu pochopitelně věnována značná pozornost. Mluvíme-li o Církvi československé, je také nutné mít na zřeteli, že se v roce 1971 přejmenovala na Církev československou husitskou.

Založení Církve československé vyvolalo na Vysocku citelné ohlasy. Značnou měrou tomu dopomohl fakt, že se Karel Farský, jako jeden z jejích zakladatelů a pozdější první patriarcha, narodil právě v tomto kraji. Měl tak při návštěvách domova možnost nejen osobně propagovat novou církev, ale především velkou měrou ovlivňovat chod vysocké náboženské obce. Tuto skutečnost považuji za určité specifikum oproti jiným regionům.

Pro zmapování vzniku a dalšího vývoje, resp. fungování náboženské obce CČSH ve Vysokém jsou podstatné dosud nepublikované vzpomínky jejích příslušníků. K dispozici jich máme několik a jejich výpovědní hodnota je neocenitelná. Zmínit je třeba především texty, jejichž autorem je Cyril Metoděj Metelka (1906–1993). Narodil se v obci Tříč, která leží asi 2 km od Vysokého nad Jizerou a později pracoval jako redaktor několika týdeníků, které spoluzakládal. Věnoval se mimo jiné vydávání Zemědělských družstevních listů, Družstevních novin a jiných. Za druhé světové války se podílel na ilegální činnosti; stejně tak po roce 1948, kdy přišel o zaměstnání a následně se zabýval zejména vydáváním ilegálních letáků. V prosinci téhož roku za to byl odsouzen na devět let vězení, ze kterých si odpykal šest, než se dočkal podmíněčného propuštění.¹ Jeho novinářské kariéře v kombinaci se zájmem o Vysocký kraj dnes vděčíme za mnoho jím vytvořených textů, věnovaných právě historii tohoto regionu. Z nich bych vyzdvihl především dokument s názvem *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, jenž je majetkem pozůstalých a rok jeho vzniku není známý.

Z dalších pamětnických svědectví užitých při tvorbě této práce jsou důležité také nedatované vzpomínky Marie Hajné (1899–1985), domovnice vysockého sboru a členky pěveckého souboru náboženské obce. Své paměti nazvala *Moje vzpomínky na začátek CČS*. Dále pak text od Jarmily Havlíčkové-Hnykové (1902–2005) z roku 1988, jež po určitou dobu vedla pěvecký sbor. Oba materiály s laskavým svolením poskytl k nahlédnutí David Frýdl, farář CČSH z pražských

1 JINDRA, Martin. Metoděj Cyril Metelka. *Český zápas*. roč. 88, 2008, č. 1, s. 3. ISSN 0323-1321.

Vršovic, jenž po určitou dobu ve Vysokém nad Jizerou působil a paměti obou žen jsou v jeho vlastnictví.

V neposlední řadě je třeba zmínit Antonína Vodsedálka, účastníka stavby chrámového domu, jehož vzpomínky se nacházejí ve Vlastivědném muzeu ve Vysokém nad Jizerou a vznikly v roce 1980.

V souvislosti s pramennou základnou pro studium zmíněného tématu vycházím z materiálů uložených ve Státním okresním archivu v Semilech, v Ústředním archivu a muzeu ČČSH v Praze a ve Vlastivědném muzeu ve Vysokém nad Jizerou. Avšak zásadní zdroj je archiv náboženské obce ČČSH ve Sboru Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou. Tento fond však skrývá mnohá úskalí, a to především kvůli absenci patřičného uspořádání. V prostoru na kůru a v kanceláři Rady starších je poměrně nahodile uložena většina materiálů. Badatelská práce je tak v případě vysockého sboru značně ztížena.

2 Kritika pramenů a literatury

2.1 Kritika pramenů

Pro zmapování historie náboženské obce CČSH ve Vysokém nad Jizerou jsem vycházel z pramenů uložených v několika archivech. Prvním z nich je Státní okresní archiv v Semilech. Zde jsem čerpal z fondu Městského úřadu ve Vysokém nad Jizerou. V souvislosti se zmíněnou náboženskou obcí lze narazit především na dokumenty týkající se stavby sboru ve Vysokém; například v podobě různých žádostí adresovaných městské radě. Další užitečné prameny, kterých je možné využít, jsou kroniky z fondů Archiv města Vysoké nad Jizerou a Sbírka rukopisů. V nich se nachází záznamy úředních kronikářů, ale i neoficiální zápisy událostí vysockých občanů. Nahlédnout můžeme do pamětních knih Vysokého ale i přilehlých obcí, jako je Stará Ves či Tříč. Vyčíst z nich lze však jen zmínky o významnějších událostech, pro získání detailnějších informací nejsou příliš využitelné. Dále jsou k dispozici kroniky školní, a to obecné školy ve Tříči a ve Staré Vsi. Ty tvoří součást fondů Národní škola příslušné obce a můžeme zde například nalézt zmínky o učitelích náboženství i s osobními údaji, či soupisy žáků podle náboženského vyznání. V neposlední řadě je v semilském archivu možné využít záznamy o sčítání obyvatelstva v Československu z let 1921 a 1930. Nelze opomenout ani Spolkový rejstřík, jenž je součástí fondu Okresní úřad Jilemnice, kde nacházíme důležité informace o Jednotě mládeže při vysocké náboženské obci CČSH.

Dalším zdrojem informací jsou archivní materiály uložené v Ústředním archivu a muzeu CČSH v Praze ve fondu Vysoké nad Jizerou. Z něho se dozvídáme především o hospodaření náboženské obce ve Vysokém a o finanční situaci v souvislosti se stavbou sboru. Fond je v současnosti rozpracován a není definitivně uložen, nemá proto samostatnou signaturu. Jsou zde uloženy také výtisky týdeníku Český zápas, který vydává Církev československá husitská od roku 1920. V něm se můžeme dočíst o dění v okolí Vysokého, a to v rubrice

Naše hnutí. Za významné považuji především zmínky o propagaci CČS na Vysocku ještě před vznikem tamní náboženské obce a příspěvky týkající se chování katolických kněží v okolních obcích. Velice důležitým pramenem zde archivovaným je také korespondence Karla Farského, ve které lze sledovat nejen průběh obsazování místa duchovního ve Vysokém, ale získat i nezbytná životopisná data samotných kněží.

Protože předmět této práce představuje téma týkající se vysockého kraje, je nutné čerpat také z archivních materiálů uložených ve Vlastivědném muzeu ve Vysokém nad Jizerou. Významné jsou například texty Cyrila Metoděje Metelky, které pojednávají nejen o náboženské obci CČSH, ale i o osobě Karla Farského a jeho vztahu k Vysokému. Stavbu budovy sboru, respektive přestavbu její věže, zachytil Antonín Vodsedálek, jenž vytvořil architektonický plán pro její úpravu. Za užitečný pramen považuji také Paměti Františka Housy ze Staré Vsi. Ten se ve svých vzpomínkách věnuje celému vysockému kraji. Pro účely své práce jsem využil především zápisy týkající se let 1920 a 1921. Ve Vlastivědném muzeu můžeme mimo jiné nalézt řadu dobových fotografií.

Nezbytným zdrojem pramenů pro studium vysocké náboženské obce CČSH jsou materiály uložené ve Sboru Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou. Jak již bylo uvedeno v úvodní části, archiválie zde nejsou uspořádány a orientace v nich je přinejmenším obtížná. Nacházíme tu prameny týkající se samotného ustavení první Rady starších místní náboženské obce či informace o duchovních zde působících. Z pramenů evidenčního charakteru se zde nacházejí knihy sňatků, pohřbů a zápisů ze schůzí Rady starších či Jednoty mládeže. Nechybí ani matriky a účetní záznamy. Využít můžeme také korespondence s Ústřední a Diecézní radou CČS(H). V neposlední řadě zde nalézáme důležité prameny týkající se stavby sboru. Nachází se zde i výtisk Sborníku Dra Karla Farského, jenž považuji za užitečný pramen. Byl vydán v roce 1928 a obsahuje příspěvky osob z okolí Farského (např. jeho staršího bratra Josefa, učitele Josefa Zajíčka, faráře Jana Kůrky či politika Karla Kramáře), pojednávající o jeho dětství, rodném kraji apod. Protože však sborník vznikl rok po Farského smrti, je nutné přistupovat

k informacím, jež podává, s určitou opatrností a nadhledem. Užitečnou pomůckou uloženou ve vysockém sboru je Schematismus Církve československé z roku 1933, který poskytuje přehled všech náboženských obcí, seřazených podle jednotlivých diecézí. Nacházíme zde informace o jejich vzniku, administrovaném obvodu, působícím knězi atd. Součástí materiálů uložených ve vysockém sboru jsou také černobílé a barevné fotografie z počátku dvacátých let až do současnosti. Některé z nich tvoří přílohy této práce.

Považoval jsem za nezbytné nahlédnout také do farních kronik římskokatolické a Československé církve husitské ve Vysokém. Zatímco kroniku náboženské obce CČSH se již řadu let nedaří dohledat a pravděpodobnost jejího nalezení je velice nízká, na katolické faře se kronika nachází a díky laskavosti tamního faráře je pro badatelské účely k dispozici. Obsahuje především zmínky o agitaci ze strany příslušníků CČSH na Vysocku v roce 1921. V zápisech z dalších let nacházíme již pouze informace týkající se chodu katolické farnosti.

Podle mého názoru tvoří samostatnou kapitolu vzpomínky samotných příslušníků vysocké náboženské obce CČSH, neboť se jedná o prameny s významnou výpovědní hodnotou. Ty, z nichž jsem čerpal nejčastěji napsal Cyril Metoděj Metelka a nesou název *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*. Hlavní přínos spatřuji v autorově snaze uceleně popsat pronikání CČS do vysockého kraje, a to prostřednictvím Karla Farského, kterého poznal jako dospívající chlapec a sám byl svědkem nejen propagace nové církve v tomto regionu, ale i prvních let existence náboženské obce ve Vysokém. V dokumentu jsou zmíněna důležitá fakta o životě náboženské obce až do vypuknutí druhé světové války a obsahuje například informace o tamních duchovních CČS. Dalším z pramenů tohoto typu jsou vzpomínky Marie Hajné, svého času domovnice v budově sboru. Ta v nich poměrně stručně popisuje život náboženské obce v prvních letech existence a také své působení v pěveckém sboru. I přes svou stručnost však tyto paměti platí za velice užitečné, ačkoliv v nich chybí jakákoliv zmínka o incidentu s tamním farářem Janem Kůrkou. Své vzpomínky sepsala také Jarmila Havlíčková-Hnyková, jež po určitou dobu

působila ve vedení pěveckého sboru při náboženské obci. Z tohoto hlediska se jedná o velice cenný dokument, neboť pramenná základna pro popsání činnosti tohoto souboru není příliš bohatá. Protože se u všech tří pamětnických svědectví jedná o vzpomínky příslušníků vysocké náboženské obce, je nutné přistupovat k nim kriticky. Nejenže je místy patrná jistá míra idealizace, ale lze se také setkat nepřesnými faktografickými údaji či se subjektivním výkladem některých událostí.

2.2 Kritika literatury

Odborná literatura by se vzhledem k použití v této práci dala rozdělit do dvou skupin. První tvoří monografie, z nichž jsem čerpal pro nastínění církevní situace po roce 1918, spolu s popisem reformního snah v katolické církvi po vzniku Československa a založení Církve československé v roce 1920. Avšak i publikace týkající se tohoto tematického okruhu lze dále rozlišit. Využít můžeme literaturu věnující se výhradně církevní problematice po vzniku Československa a založení nové církve, jako je *Církevní krize na počátku první Československé republiky* od Pavla Marka.² Tu oceňuji především pro důraz, jenž klade na tzv. pravoslavnou krizi v souvislosti s CČS. V publikaci *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky* se její autor David Frýdl soustřeďuje zejména na dění uvnitř katolické církve v rámci reformních snah modernistických kněží.³ Dále lze zmínit například dílo Aleše Sekota *Církev československá husitská*.⁴ V té je patrná snaha uceleně popsat CČSH po stránce historické, organizační i věroučné. Do určité míry tak může posloužit k základnímu seznámení s touto církví. K dispozici jsou také monografie obecnějšího rázu, ve kterých otázka náboženství v období první republiky tvoří pouze část jejich obsahu. Z nich jmenuji knihu ze série *Velké dějiny zemí Koruny české*. Jedná

2 MAREK, Pavel. *Církevní krize na počátku Československé republiky (1918–1924)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005. ISBN 80-86263-57-6.

3 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2001. ISBN 80-86263-15-0.

4 SEKOT, Aleš. *Církev československá husitská*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1982.

se o třináctý svazek, postihující období mezi lety 1918-1929, od Antonína Klimka.⁵ Lze také využít práci Zdeňka Kárníka *České země v éře První republiky*. Důležitý je v tomto případě první díl, shrnující vývoj Československa v letech 1918-1929.⁶ Výhody těchto dvou publikací spatřuji zejména v objektivním popisu církevní situace na počátku 20. století a po vzniku ČSR.

Považuji za důležité zmínit nutnost posoudit vztah konkrétního autora/autorky k Církvi československé husitské. Několik monografií týkajících se této problematiky je totiž dílem osob, které jsou příslušníky CČSH, či dokonce patří mezi její duchovní. Vystává tak otázka objektivního, nezaujatého přístupu k tématu. Z tohoto důvodu je nutné odbornou literaturu vzájemně konfrontovat. Dále také proto, že různí autoři kladou důraz na odlišné aspekty sledovaného tématu, kdy jedni některá fakta upřednostňují a další naopak staví do pozadí. Teprve ve spojení lze vytvořit ucelený obraz konkrétní historické skutečnosti.

Do druhé skupiny zpracované literatury patří publikace, jež jsem využil v souvislosti s městem Vysoké nad Jizerou či samotnou náboženskou obcí CČSH. K základnímu seznámení s historií města postačí dílo Václava Lukáše *Vysoké nad Jizerou. Pohledy do minulosti daleké i nedávné*.⁷ Ve sborníku *Putování s medvědem*, které vydalo město Vysoké nad Jizerou a který obsahuje příspěvky týkající se různých aspektů historie Vysocka, nacházíme mimo jiné pojednání o Karlu Farském. Nese název *Pozapomenutý patriarcha* a autorem je David Frýdl.⁸ Jeho další příspěvek je součástí kalendáře *Blahoslav*, jež každoročně vydává CČSH. V něm se věnuje knězi Františku Dokoupilovi, prvnímu duchovnímu správci ve Vysokém nad Jizerou.⁹ Další užitečný text jsem našel

5 KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české XIII*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-328-3.

6 KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938). Díl 1., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-027-6.

7 LUKÁŠ, Václav. *Vysoké nad Jizerou. Pohled do minulosti dávné i nedávné*. Vysoké nad Jizerou: Město Vysoké nad Jizerou, 1992. ISBN 80-238-2915-7.

8 FRÝDL, David. Pozapomenutý patriarcha. In: *Putování s medvědem. Sborník k výročí 650 let města Vysoké nad Jizerou: 1354-2004*. VODSEĎÁLEK, Ivo – SLÁDKOVÁ, Alice – ŘEHOŘOVÁ, Ivana, edd., Liberec: Nakladatelství BOR, 2004, s. 41-44. ISBN 80-86807-06-1

9 FRÝDL, David. Stezky staré, cesty dobré. In: *Blahoslav 2010*, NYTROVÁ, Olga – HLASIVCOVÁ, Markéta – STRACHOTA, Václav, edd. Praha: Církev československá husitská, 2009, s. 225-229. ISBN 978-80-7000-040-3.

v *Rakovnickém historickém sborníku*, jehož součástí je zajímavé pojednání o sboru CČSH v Lužné u Prahy.¹⁰ Autorem návrhu této budovy, stejně jako v případě vysockého sboru, je Tomáš Šašek. Nacházíme zde mimo jiné srovnání těchto kostelů spolu s dalším jeho autorským dílem; chrámovou budovou ve Voticích. V souvislosti se sborem ve Vysokém nad Jizerou stojí za zmínku také studie Petry Šternové v periodiku *Fontes Nissae*. Nese název *Husovy sbory Libereckého kraje* a mimo jiné stručně popisuje historii vysockého chrámového domu od stavby v roce 1925 až do současnosti.¹¹ V časopise *Krkonoše* se můžeme seznámit s hudební tradicí na Vysocku. Jedná se o článek Václava Lukáše s příznačným názvem *Krkonošská hudební zastavení: Hudební tradice Vysocka*.¹² Využil jsem informací týkající se pěveckého sboru náboženské obce CČS(H) ve Vysokém nad Jizerou.

Na rozmezí zmíněných dvou kategorií spatřuji sborník *90 let Církve československé husitské*, jenž vznikl k připomenutí tohoto kulatého jubilea. Nacházíme v něm příspěvky, které se věnují různým tématům v souvislosti s touto církví. Využil jsem textu týkajícího se pěveckých sborů CČSH při tvorbě kapitoly věnované pěveckému souboru vysocké náboženské obce.¹³

10 KRŠKO, Jan, Stavba kostela Jana Husa v Lužné v kontextu vývoje zdejší náboženské obce Církve československé. In: *Rakovnický historický sborník IV/2003*. ČERNÝ, Jan – MAYEROVÁ, Renata – KRŠKO, Jan – SMITKA, Luboš, edd. Rakovník: Státní okresní archiv v Rakovníku – Státní oblastní archiv v Praze, 2003, s. 103-175. ISBN 80-86772-05-5.

11 ŠTERNOVÁ, Petra. Církev československá husitská a její sbory v Libereckém kraji. *Fontes Nissae*. roč. XIV, 2013, č. 1, s. 44-70. ISSN 1213-5097.

12 LUKÁŠ, Václav. Krkonošská hudební zastavení: Hudební tradice Vysocka. *Krkonoše*. roč. XXXIV, 2001, č. 7, s. 14-15. ISSN 1214-9381.

13 KOVALČÍK, Zdeněk. Hudba v Církvi československé husitské. In: *90 let Církve československé husitské*. KUČERA, Zdeněk – BUTTA, Tomáš, edd. Praha: Církev československá husitská, 2010, s. 185-202. ISBN 978-80-7000-047-2.

3 Vznik Církve československé

3.1 Počátky církevní krize v Československé republice

Před nově vzniklou Československou republikou v roce 1918 vyvstalo množství politických, hospodářských a sociálních problémů a změn, jež měly zásadní vliv na její pozdější podobu a směřování. Mluvíme-li o krizi církevní, musíme zohlednit poměry v římskokatolické církvi a zejména pak její postavení ve společnosti ještě před 28. říjnem 1918.

Ještě v roce 1910 se hlásilo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 94,8% obyvatelstva ke katolickému náboženství.¹⁴ Podněty, ve kterých lze spatřovat příčiny upadající obliby katolicismu v ČSR, nacházíme již v období první světové války. Katolická církev zůstala věrná Rakouské monarchii, stála za dynastií až do posledních dnů její vlády a její reprezentanti dokonce žehnali rakouským zbraním.¹⁵ Po vzniku ČSR se tak většina českého veřejného mínění obrátila proti katolické církvi. Nespokojenost sílila především mezi tzv. pokrokovou veřejností, za níž se považovali zejména lidé z měst, kteří volali po zásazích proti katolicismu. Objevily se také incidenty namířené proti katolické církvi. 3. listopadu byl z iniciativy levicového bohéma Františka Sauera a s pomocí žižkovských hasičů stržen Mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze, mylně pokládáný za symbol bělohorského vítězství katolíků.¹⁶ V ohrožení se ocitly také sochy na Karlově mostě, mimo jiné sv. Jan Nepomucký. Jeho zpodobnění se stalo terčem agrese ještě v roce 1919 na svátek tohoto katolického mučedníka, který úřady přestaly respektovat. Skupina antikatolíků také vtrhla do Týnského chrámu. Ojedinelé nejsou ani případy ničení křížků a soch v okolí Prahy a ve východních Čechách.¹⁷

14 KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české XIII*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2000, s. 150. ISBN 80-7185-328-3.

15 KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938). Díl 1., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000, s. 315. ISBN 80-7277-027-6.

16 KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české XIII*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2000, s. 150. ISBN 80-7185-328-3.

17 Tamtéž, s. 151.

Za první světové války současně sílilo odbojné hnutí českého kléru směřující k modernizaci katolické církve. To mělo své kořeny v Katolické moderně jako specifické období či formě existence evropského katolického modernismu v českých podmínkách. Katolická moderna vznikala na přelomu 19. a 20. století a tvořila především literární a kulturní kroužky.¹⁸ Za zmínku jistě stojí její program, z kterého je patrna snaha o zacelení trhliny mezi církví a moderní společností a inovaci takových ustanovení, jež byla do církve po staletí vnášena lidským faktorem: „Katolická moderna česká chce na základě produševnělého životního rozpoznávání požadavků naší doby přispěti k zmodernizování náboženství katolického a tím se přičinit i o povznesení osvěty v naší vlasti.“¹⁹ V rámci nadále se utvářejícího modernistického programu převládaly především požadavky na spravedlivější postavení duchovenstva i laiků v katolické církvi a silným požadavkem se stalo dobrovolnění celibátu. Modernizační hnutí však papež Pius X. (pontifikát 1903-1914) zrušil dekretem *Lamentabili* a encyklikou *Pacendi domini gregis* je zakázal v roce 1907. Bezprostředně poté následoval odchod z církve předních představitelů českého katolického modernismu, jakými byli František Loskot, Ladislav Kunte, Josef Svozil a další. Mnozí však zůstávali zdrženliví a mlčky vyčkávali, čímž se modernistické tendence v katolické církvi držely i nadále. Útlum v reformních snahách je zřetelný v období první světové války, a to mimo jiné kvůli zosilovanému policejnímu dozoru i nad církevním životem.²⁰

Jisté naděje spatřovali reformně smýšlející kněží a nespokojené obyvatelstvo v návratu T. G. Masaryka na konci války. Už dříve byly známy jeho ostré střety s katolickými činiteli. Podezíral je dokonce z osnování atentátu na jeho osobu za války.²¹ T. G. Masaryk odvozoval tradice „československého“ národa z církevního reformismu, především z církve českobratrské, a na katolickou církev hleděl jako na nenárodní, ba přímo protinárodní. Moderní dějiny chápal

18 SEKOT, Aleš. *Církev československá husitská*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1982, s. 17.

19 Tamtéž, s. 17.

20 Tamtéž, s. 18.

21 KLÍMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české XIII*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2000, s. 153. ISBN 80-7185-328-3.

jako boj reakční katolické „theokracie“ proti pokrokové protestantské demokracii. Doufal, že se Češi ve vlastním státě masově od Říma odvrátí.²² Nejednou také zdůrazňoval nutnost rozluky státu a církve.²³

S koncem 1. světové války se dostává do popředí nová generace národně laděných duchovních s osobnostmi jako Karel Farský, Bohumil Zahradník-Brodský, Xaver Dvořák, Jindřich Šimon Baar, Gustav Adolf Procházka a další. Ještě v polovině roku 1918 založili nezávislý, církevně-politický časopis *Právo národa* a v listopadu téhož roku i novou Jednotu duchovenstva.²⁴ Přihlásilo se k ní 80–90% veškerého kléru a přes nejednotnost hnutí to byli také kněží z Moravy a dokonce i ze Slovenska.²⁵ Tato skupina se zasadila o obnovení církevně reformních požadavků, jež prosadila na shromáždění československého kněžstva v Obecním domě v Praze v roce 1919. Myšlenkové a duchovní proudy uvnitř Jednoty od samého počátku bedlivě sledovalo vedení katolické církve. Ta se snažila do řad reformistů povolávat své lidi a tvořit jí tak opozici, jež by paralyzovala nežádoucí tendence. Zástupci Jednoty podnikli v červnu 1919 cestu do Říma, aby se domohli uznání reforem u papeže Benedikta XV. (pontifikát 1914–1922). Hlavními požadavky, s nimiž delegace do Vatikánu přijela, byly:

1. zřízení českého patriarchátu
2. rozšíření církevní samosprávy a možnost laické spolupráce v ní
3. úprava otázek obsazování far
4. návrh na českou liturgii
5. úpravy kněžského studia a náboženské výuky v duchu modernismu
6. zdobrovolnění celibátu²⁶

Domáhání se reforem však skončilo neúspěchem a vzrůstající nedůvěra v umírněné jednání poté vedla k názorovému rozdělení Jednoty na umírněnější a radikálnější část. V čele radikálů stanul Karel Farský. Do čela Jednoty

22 KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české XIII*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2000, s. 153. ISBN 80-7185-328-3.

23 Tamtéž, s. 154.

24 Tamtéž, s. 155.

25 KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938), Díl 1., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000, s. 315. ISBN 80-7277-027-6.

26 SEKOT, Aleš. *Církev československá husitská*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1982, s. 19.

se v srpnu 1919 místo J. Š. Baara dostal děkan František Kroiher. Ještě před tím však o Velikonocích vytvořila radikální frakce tzv. Ohnisko, jejímž cílem se stalo nekompromisní prosazování reform.

Papežovu reakci na napjatou atmosféru nejen uvnitř katolického kléru představovalo jmenování Františka X. Kordače pražským arcibiskupem 16. září 1919. To však doprovázely citelné projevy nesouhlasu, neboť jmenování proběhlo bez konzultace s českým klérem a s československou vládou. Nový pražský arcibiskup měl čelit hrozbě rozkolu ve státě málo nakloněném katolické církvi, obhájit ji a navrátit jí prestiž, o kterou vlivem zmíněných okolností přišla.²⁷ Kordač byl profesorem a rektorem kněžského semináře v Litoměřicích, pak profesorem pražské teologické fakulty a univerzitním kazatelem.²⁸

F. X. Kordač se proti nově se tvořícímu Ohnisku okamžitě ohradil a zakázal jeho členům odebírat Právo národa. Jaký dopad mělo odmítavé postavení nově jmenovaného pražského arcibiskupa, lze sledovat na vlně odchodů bázlivějších kněží z Ohniska. Do určité míry se tak oddělili méně ortodoxní reformátoři od sice menší, ale o to odhodlanější a jednotnější části duchovních, která pak reagovala přetvořením skupiny v Klub reformních kněží, opět vedený Karlem Farským. Trvajících nespokojenost s prosazováním reformních požadavků a neoblomný postoj katolické církve vyvrcholily rozhodnutím provádět reformy bez oficiálního souhlasu. Kněží tak například mohli uzavírat sňatky a na základě narychlo vydaného Českého misálu mohly být pobožnosti vedeny v českém jazyce, počínaje půlnoční bohoslužbou roku 1919.²⁹ Kordač toto jednání označil za těžký hřích. Nicméně důkazem toho, že se pražskému arcibiskupovi nedařilo plnit zadaný úkol podle představ katolického vedení a mírnit reálně hrozící rozkol uvnitř církve, je dopis papeže Benedikta XV. z 3. ledna 1920, ve kterém dává najevo svou nelibost s novými církevními poměry, jež pražský arcibiskup

27 KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české XIII*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2000, s. 156. ISBN 80-7185-328-3.

28 KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1991, s. 246. ISBN 80-7113-003-6.

29 SEKOT, Aleš. *Církev československá husitská*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1982, s. 20.

nezlepšil, ale zhoršil. Opakuje odmítnutí jakýchkoliv reformních požadavků a obrací se i proti Jednotě, kterou je podle něho nutné rozpustit.³⁰

3.2 Održení od Říma a vznik nové církve

Bouřlivá léta 1918 a 1919 předznamenávala nadcházející nezvratné změny a následující události jen potvrdily, jak velice je otázka modernizace katolické věrouky a církevního života aktuální. Radikální frakce reformně smýšlejících kněží v Jednotě duchovenstva se dala cestou, ze které, jak se později ukázalo, již není návratu. Vše tak spělo k nezvratné odluce od katolické církve, která nejenže byla skoupá na jakékoliv návrhy změn či ústupků, ale naopak zvolila cestu výhrůžek a tvrdých trestů pro ty, již své modernistické a reformní přesvědčení nehodlali opustit. V Jednotě nadále převládal názor, ačkoliv zdaleka ne jednotný, že jedinou cestou z bezvýchodné situace na půdě římskokatolické církve je právě održení se od ní. Část duchovenstva však nadále stála za setrváním v katolické církvi a za pozvolným prosazováním reformních požadavků zevnitř. Nejednotný názor mezi kněžími v Jednotě tak přispěl k další názorové diferenciaci skupiny.

Osmý leden 1920 představoval v souvislosti s napjatou situací v církvi zásadní mezník. Výsledkem jednání na sjezdu Klubu reformních kněží, který proběhl onoho dne v Národním domě na Smíchově v Praze, bylo totiž konečné održení od katolické církve a založení nové, národně laděné, s názvem Československá. Ze všech zúčastněných hlasovalo pro 144 členů a 66 proti.³¹ Do dvanáctičlenného církevního výboru bylo bezprostředně zvoleno šest osob – Farský, Zahradník-Brodský, Dlouhý-Pokorný, Hoffer, Tichý a Smrček. Posledně jmenovaný však volbu nepřijal a setrval v katolické církvi. Nová církev se stala výsledkem úsilí radikálního křídla reformního hnutí katolického kléru.³²

30 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2001, s. 159. ISBN 80-86263-15-0.

31 MAREK, Pavel. *Církevní krize na počátku Československé republiky (1918-1924)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 213. ISBN 80-86263-57-6.

Hlavní zásady Československé církve vycházely z reformních požadavků: „Základem je Kristovo evangelium, návaznost na staré národní náboženské tradice, zásada svobody svědomí a náboženského přesvědčení jednotlivce, akceptace dosavadního bohoslužebného řádu s dobrovolnou účastí a vykonávání bohoslužeb výhradně v českém jazyku, a jednota s laickými kulturními činiteli.“³³

Veřejnost byla o nově vzniklé církvi informována 10. ledna 1920 svoláním Národu českému, po němž byli podepsáni čtyři vůdčí reformisté: K. Farský, B. Zahradník-Bodský, G. A. Procházka, F. Stibor. Ohlasy veřejnosti po sjezdu Klubu vyzněly rozporuplně, většinou však byla nová Československá církev přijata příznivě jako alternativa ke katolické církvi. To je patrné na přílivu nových členů v prvních týdnech existence, jenž dosáhl počtu až 200 000 věřících. V tisku se však museli představitelé Československé církve smířit i s neskrývanou kritikou a nedůvěrou, a to především z pera historiků Josefa Šusty a Josefa Pekaře. Zvláště články druhého jmenovaného se staly vítaným nástrojem využívaným katolíky. Jeho slova byla předcítána z katolických kazatelen, rozmnožována a hromadně šířena.³⁴ Josef Pekař a Josef Šusta varovali před zahraničními politickými následky masového přestupu k nové církvi, což poněkud podlomilo úspěch agitace ČČS a zapříčinilo vlažnost vůči ní ze strany T. G. Masaryka a Edvarda Beneše.³⁵

Odpovědí Vatikánu na dění z 8. ledna byl dekret o exkomunikaci všech reformních duchovních a příslušníků nové církve, čímž se ocitli v klatbě. Čeští biskupové následně 17. ledna vydali Pastýřský list, jímž oficiálně zrušili Jednotu duchovenstva. Ta se však nerozešla, načež český episkopát 20. ledna přímo přikázal všem kněžím vystoupit z ní. Formálně bylo uskupení zrušeno 5. srpna 1920.

32 MAREK, Pavel. *Církevní krize na počátku Československé republiky (1918-1924)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 216. ISBN 80-86263-57-6.

33 SEKOT, Aleš. *Církev československá husitská*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1982, s. 21.

34 FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2001, s. 158. ISBN 80-86263-15-0.

35 KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938), Díl 1., Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000, s. 318. ISBN 80-7277-027-6.

Před vedením Československé církve stál důležitý úkol, a to domoci se státního uznání. Dočkalo se jej 15. září 1920, na Slovensku a Podkarpatské Rusi později v roce 1925, kde však ohlasy a vstupování do jejích řad nedosahovaly takové úrovně jako v Čechách a na Moravě. Tady stav členů ke dni 15. února 1921 dosáhl více než 500 000 a ve třicátých letech, kdy počet věřících kulminoval, až 800 000.³⁶

Církev československá se tak přidala k dalším čtrnácti státem uznávaným církvím, z nichž některé byly nepatrné, jako starokatolíci či unitáři, jiné prakticky neexistovaly (mohamedáni). Nově také přibyly českobratrská a slezská německá evangelická církev. Bez státního uznání působili např. adventisté, Jednota Chelčického (baptisté), či sobotníci na Podkarpatské Rusi.³⁷

3.3 Věřoučné formování nové církve v období tzv. pravoslavné krize

Nově vzniklá Církev československá stanula před řadou úkolů a úskalí, která musela být nutně a co nejdříve řešena. Bylo na hlavních představitelích, jak se s tíživou situací vypořádají. Ti se pokoušeli navazováním kontaktů s jinými církvemi, ať už s českými, jako například s českými evangelíky, nebo se zahraničními, nalézt východisko z některých problémů, či se chtěli nechat inspirovat a poučit. Vážnou otázkou se stalo vytyčení jednoznačně přijaté a akceptované církevní orientace, přičemž bylo nutno volit mezi směrem svobodně teologickým a ortodoxním, a vysvěcení biskupů. To vše, jak se později ukázalo, mělo za následek další názorové vyhranění vůdčích osobností a personální změny.

Podle Farského dostala církev nabídky na vysvěcení biskupů od starokatolíků z Nizozemí, Švýcarska a Skotska. V srpnu 1920 v Praze také jednal arcibiskup americké episkopální církve Darlington a možnost představovala i spolupráce

³⁶ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české XIII*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2000, s. 158. ISBN 80-7185-328-3.

³⁷ Tamtéž, s. 154.

s britskými anglikány.³⁸ Jako nejnadějnější se však už od počátku jevílo jednání se srbskou pravoslavnou církví, což se také zprvu setkávalo s názorovou jednotou, avšak byla cítit i obava z neznámého a přirozená nedůvěra, která souvisela s šířením různých pověstí a pomluv o pravoslaví v českém prostředí. Jednalo se ovšem mnohdy o nepravdivé či zkreslené informace.

Budoucí směřování církve se stalo předmětem sváru mezi dvěma názorovými proudy, jejichž představiteli byli na jedné straně Farský a na straně druhé Zahradník-Brodský a později Pavlík. Zahradník-Brodský hledal jistoty v existujícím a prověřeném modelu, na rozdíl od Farského, který chtěl pokračovat v reformách a rozvíjet dědictví katolických modernistů. Nebyl sice zásadně proti přátelským stykům se srbskou církevní organizací, ale odmítal převzít její ideovou orientaci. Šlo mu spíše o momentální pragmatický kontakt, jenž měl Církev československou zbavit nejpálčivějších problémů, jakým bylo především vysvěcení biskupů. Na schůzi osmi farních obcí a ústředního výboru CČS 3. září 1920 v Národním domě na Smíchově proto Zahradník-Brodský vyzval k vypsání nových voleb do ústředního výboru. Výsledkem však bylo jednomyslné přijetí memoranda srbské pravoslavné církve s žádostí o přijetí do jejího svazku. Nechyběl ani výčet podmínek, při jejichž splnění je CČS ochotna přijmout pravoslavnou teologickou orientaci.³⁹

Memorandum znamenalo relativně rychlou konsolidaci nové církve po stránce ideové i organizační, mělo vyřešit problém svěcení biskupů, otázky liturgického jazyka, celibátu kněží a perspektivně zajistit vlastní kněžstvo. V neposlední řadě by mladá církev zaujala účinnější a silnější postavení ve vztahu ke katolíkům. Memorandum však napadali ti, kdo usilovali o vybudování moderní církve bez vazeb na minulost. V dokumentu bylo také spatřováno dobrovolné zřeknutí se ideálů, z nichž nová církev vzešla. Zásah radikálů, konkrétně Matěje Pavlíka, na sebe nenechal dlouho čekat. Do memoranda byl prosazen dodatek, že církev sice proklamuje pravoslavnou věroučnou orientaci, ale současně si

38 MAREK, Pavel. *Církevní krize na počátku Československé republiky (1918-1924)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 218. ISBN 80-86263-57-6.

39 Tamtéž, s. 224.

vymínila „svobodu svědomí a volného náboženského vývoje“.⁴⁰ Tato fráze vyvolala diskuzi o tom, zda má být vnímána jako otevření zadních vrátek v případě eventuální budoucí změny základního směřování církve. Vedení pravoslavné církve zmíněnou vsuvku přešlo mlčením, což někteří vnímali jako nesouhlas. K otázce zrušení celibátu se sice vedení srbské církve vyjádřilo kladně, nicméně nová manželství ovdovělých duchovních odmítalo s odvoláním na brzké přijetí obecných úprav v této věci, jež budou závazná pro všechny kněží pravoslavné církve.⁴¹

Až druhý sjezd Československé církve, konaný od 29. do 31. srpna 1921, se svými závěry přiklonil k pravoslavné orientaci a udělal podstatný krok na cestě k definitivnímu převzetí episkopálního systému.⁴² Přistoupilo se také k vytvoření tří církevních diecézí, západočeské, východočeské a moravsko-slezské. Prvními biskupy byli potvrzeni Karel Farský, Rudolf Pařík a Matěj Pavlík. Ke zvolení všech jmenovaných došlo už v květnu a červnu téhož roku. Současně sjezd znamenal těžkou ránu pravoslavné opozici vně církve, která si uvědomovala dosah usnesení sjezdu.

Samotné svěcení nových biskupů mělo proběhnout ve dvou fázích. Jako první byl do biskupské hodnosti uveden Matěj Pavlík 25. září 1921 v Bělehradu, kde přijal jméno Gorazd, a stal se tak prvním pravoslavným biskupem se svěcením srbské církve. Farského a Paříkovo vysvěcení bylo odsunuto na později. Původně mělo proběhnout až po návratu Pavlíka-Gorazda do Československa. Jak se však zanedlouho ukázalo, vysvěcení zbylých biskupů naráželo na další překážku, jež měla tentokrát právní ráz. Volby biskupů z května a června 1921 totiž prováděly církevní obce, které stát řádně neschválil. Pavlík-Gorazd tak svou biskupskou hodností stanul *de facto* v čele Československé církve, což se nutně muselo setkat s nelibostí radikálně orientovaných jedinců,

40 MAREK, Pavel. *Církevní krize na počátku Československé republiky (1918-1924)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 226. ISBN 80-86263-57-6.

41 Tamtéž, s. 229.

42 Tamtéž, s. 235.

mezi něž se řadil například Karel Farský, jak už bylo zmíněno výše. Právě mezi ním a Pavlíkem-Gorazdem tak vznikalo napětí několikrát ústící i v osobní spory.

To, že otázka pravoslavné orientace církve nadále představovala ožehavé a kontroverzní téma, dokazuje i znění rezoluce ze sjezdu českých diecézních rad konaného 25. července v Pardubicích. Proklamuje se v ní, že nikdo nemůže církvi bránit v dalším vývoji na její cestě k naplnění náboženské reformace, tj. k překonání pravoslavlí a svobodnému a volnému hledání ideálu.⁴³ Jasnou odpovědí srbské pravoslavné církve bylo rozhodnutí z poloviny února roku 1923, že za těchto okolností nelze Farského a Paříka vysvětit na biskupy. Následně 26. února téhož roku přerušila s Československou církví veškerá jednání. V důsledku těchto událostí a vzhledem k zarputilé obhajobě pravoslavlí vyzněla Gorazdova rezignace na svou biskupskou funkci zcela logicky. Ten však nikterak nehodlal se svými stoupenci založit novou církev, zároveň však jen obtížně hledal dorozumění s Českou náboženskou obcí pravoslavnou. Definitivní a oficiální rozchod s Československou církví byl dovršen 10. srpna 1924 na schůzi 307 stoupenců pravoslavlí v Olomouci.

Farskému a dalším tato událost nabídla možnost jak skoncovat s pravoslavnými tendencemi. Sjezd Církve československé svolaný na 29.–30. srpna 1924 završil období tzv. pravoslavné krize tím, že nově definoval a přijal několik zásadních rozhodnutí, která později otevřela cestu k prosazení zásad formulovaných a proklamovaných Farským a jeho nejbližšími spolupracovníky.⁴⁴

Tzv. pravoslavná krize znamenala pro novou církev první vážnou zkoušku. Jak se ukázalo, nejednotnost v názorech na věroučné směřování dokázala ohrozit stále ještě křehké základy náboženského uskupení a zásadně ovlivnit její další vývoj vzhledem k rozporům mezi předními osobnostmi. Konec roku 1923 a první polovina roku 1924 jsou proto nutně považovány z hlediska vnitřních poměrů v CCŠ za období rozvratu.

43 MAREK, Pavel. *Církevní krize na počátku Československé republiky (1918-1924)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 245. ISBN 80-86263-57-6.

44 Tamtéž, s. 251.

3.4 Církev československá v prvních letech své existence

Tzv. pravoslavná krize představovala pro nové církevní uskupení vážnou zkoušku. Potvrdila, že i přes neoblomnou a zarputilou snahu svých významných představitelů stojí na křehkých základech a budou to právě první léta její existence, jež naplno prověří duchovní sílu svých příslušníků a hodnotu názorů a principů, ze kterých vzešla a o které se opírala.

Pro posílení kreditu Československé církve bylo významné dlouho očekávané vysvěcení biskupů, jež proběhlo 6. ledna 1925 v Praze v chrámu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí. Biskupskou ordinaci obdrželi dříve uznaní biskupové v čele s Karlem Farským. Spolu s ním pak Gustav Adolf Procházka, Ferdinand Stibor a později i Josef Rostislav Stejskal. O dva dny později, 8. ledna 1925, bylo vysvěceno osmnáct prvních novokněží CČS, odchovaných již zcela podle zásad K. Farského v jím nově zřízené bohoslovecké koleji a částečně již proších studiem na Husově evangelické bohoslovecké fakultě.⁴⁵

Vedoucí postavení K. Farského před vznikem Československé církve i po něm bylo završeno jeho zvolením prvním patriarchou. Stalo se tak na I. řádném sněmu církve ve dnech 29.–30. srpna 1924. CČS se pod vedením K. Farského dostávalo uznání i na mezinárodní úrovni, a to především díky aktivní účasti jejích zástupců na ekumenické konferenci konané v srpnu 1925 ve Stockholmu. Podařilo se jí zde dokonce získat trvalé zastoupení ve stálé církevní radě ekumenického hnutí. S cílem nadále posilovat mezinárodní věhlas církve absolvoval Farský cestu do USA, kterou nastoupil 26. listopadu 1925 a dovršil 9. března 1926. Zde se snažil získat nové styky v rámci reformovaných amerických církví a v neposlední řadě se podílel na reorganizaci deseti amerických obcí CČS, tvořených přistěhovalci z Čech a Moravy a založených v rámci dřívější mise biskupa Pavlíka-Gorazda.⁴⁶

45 SEKOT, Aleš. *Církev československá husitská*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1982, s. 28.

46 Tamtéž, s. 30.

Spolu s volbou prvního patriarchy byla předmětem I. řádného sněmu také nutnost řešit jiné, stejně důležité, avšak již méně příjemné záležitosti. Nelehký úkol stál především před hospodářskou komisí v souvislosti s nepříznivou finanční situací nové církve. Ta pramenila zejména z nedostatečné státní podpory, jež směřovala převážně katolíkům. Tento fakt nejlépe demonstruje srovnání finančních dotací, jež dvě největší církve v Československu obdržely od státu. Zatímco katolická v letech 1919–1922 získala přes 193 000 000 Kčs, CČS se musela spokojit s nepoměrně nižší částkou 1 700 000 Kčs.⁴⁷ Katolická církev byla navíc kongruová, což znamená, že platy duchovenstva zajišťoval stát. Naproti tomu CČS měla dotační charakter.

Vzrůstající mezinárodní ohlas spolu s postupnou vnitřní konsolidovaností církve a důsledným sociálním akcentem měly příznivý důsledek v rovině členské základny, čítající v roce 1925 více než půl milionu příslušníků. V očích věřících se stále výrazněji stávala církví svobodně teologickou, národní a pokrokovou, což se projevilo i na sociální struktuře příslušníků CČS, jež byla téměř z poloviny tvořena dělníky a nádeníky. Z toho jich na tři čtvrtiny pracovaly v průmyslu a výrobních živnostech.⁴⁸

Palčivým problémem pro novou církev se ukázala být otázka bohoslužebných prostor. V místech, kde působili charismatičtí kněží, osobnosti, jež se těšily mezi lidmi všeobecného uznání, se spolu s jejich přestupem k CČS odvracel od katolické církve i větší počet věřících. To s sebou často přinášelo napětí mezi církvemi, jež mnohdy vyústilo v otevřené spory, kdy se příslušníci CČS snažili obsazovat některé katolické kostely. CČS však většinu sporů prohrála a byla nucena kostely navracet katolické církvi. Obvyklé chápání lidí v otázce využívání bohoslužebných prostor se neopíralo o legislativní normy, nýbrž byl upřednostňován předpoklad, že církevní objekty jsou veřejné, postavené věřícími za jejich peníze a sloužící věřícím. Pokud tak většina věřících přestupuje k nové církvi, má nárok přejít i s bohoslužebnými stavbami. Mnohdy této presumpci

47 SEKOT, Aleš. *Církev československá husitská*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1982, s. 29.

48 Tamtéž, s. 29.

podléhali i obecní představitelé, již následně dávali souhlas ke spoluužívání bohoslužebných prostor s římskokatolickou církví, nebo církevní stavby přímo dávali do užívání CČS. Východiskem z tzv. boje o kostely, jak je dnes tato problematika nazývána, se ukázala být státní podpora pronajímání sakrálních budov od římskokatolické církve a zejména finanční příspěvek na stavbu nových kostelů – sborů. Pro tento účel byl na podzim 1923 ustaven v rámci CČS Ústřední stavební výbor pod vedením K. Farského, jenž se zabýval právě otázkou nově vznikajících bohoslužebných prostor. V polovině dvacátých let tak CČS stavěla již kolem 60 modliteben a sborů.⁴⁹

Církev československá zdárně přečkala první léta své existence: Období, kdy se rozhodovalo, zda myšlenka nové, moderní a národně pojaté církve není jen naivní představou několika vzpurných kněží. Vznik CČS vzbudil veliký ohlas u široké veřejnosti, která tuto myšlenku podpořila a umožnila tak mladé církvi upevnit základy, na kterých byla stavěna. Církev československá probudila nový zájem v řadách věřících, kteří se najednou mohli více zapojovat do církevního života ve svých obcích, a dokládala nezbytnost reform, jež jsou nutností pro jakoukoliv církev, aby dokázala oslovovat široké vrstvy lidí i v moderní společnosti.

49 MAREK, Pavel. *Církevní krize na počátku Československé republiky (1918-1924)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 260. ISBN 80-86263-57-6.

4 Rodný kraj Karla Farského

Město Vysoké nad Jizerou leží na jižním výběžku Jizerských hor. Řeka Jizera, tekoucí jen několik kilometrů východně od města, tvoří přírodní hranici, oddělující je od Krkonoš. Pohled na panorama krkonošských hřebenů však jako by naznačoval, že Vysoké přináleží spíš k horám krkonošským než k Jizerským. Město ležící na náhorní planině v nadmořské výšce 703m svou specifickou polohou připomíná hlídkovou věž, jež z dominantního místa shlíží na okolní obce a střeží vstup do hor. Přilehlé obce Tříč, Stará Ves, Helkovice a Sklenařice obklopují Vysoké ze všech stran a jsou situovány na stráních podél místních potoků.

Karel Václav Rais ve svém románu „Zapadlí vlastenci“ pojmenoval Vysoké jako „Větrov“, nikoli však bez zřejmého opodstatnění. V zimním období se může město pyšnit vydatnou sněhovou pokrývkou, zatímco léta bývají svěží a poměrně krátká. Po většinu roku však bývá město ze všech stran ovíváno silným horským větrem. Ráz místní krajiny a způsobu života vždy silně působily jak na návštěvníky města, tak především na generace zdejších obyvatel, kteří často pociťovali touhu oprostít se od každodenní dřiny a alespoň na okamžik zakusit něco nevšedního a povznášejícího. Možná i proto měli místní rodáci vždy tak blízko k hudbě, literatuře či divadlu. Právě rušný kulturní a spolkový život napovídá, že Vysocko bylo značně ovlivněno vlasteneckým proudem devatenáctého století a laděno velice společensky. Jistou roli v tomto ohledu může hrát jeho poloha blízko hranic s Německem, jež snad dávala místním obyvatelům pocit nutnosti udržovat mezi krajany soudržnost a sounáležitost s českým národem, a to především v nelehkých dobách první republiky, kdy krystalizovala národnostní otázka.

Vysoké se stalo místem častých návštěv mnoha významných osobností českého kulturního života. Lákala je sem romantická a inspirativní krajina a právě pevné vlastenecké smýšlení. Z osobností, které chovaly sympatie k místnímu koloritu zmiňme například básníky Viktora Dyka, Antonína Sovu či Konstantina

Biebla, spisovatele Karla Václava Raise, Antala Staška i jeho syna Ivana Olbrachta (oba byli rodáky z nedalekého okolí), herce Rudolfa Deyla, hudebníka Karla Hašlera a mnohé další.⁵⁰ Město Vysoké nad Jizerou a jeho okolí však nesloužilo pouze jako místo setkávání předních českých umělců a kulturních představitelů. Bylo také rodištěm několika osobností, z nichž lze jmenovat především Karla Kramáře, prvního předsedu československé vlády.

Je vhodné nezapomínat, že tu spolu s hlubokým vlasteneckým přesvědčením působila i silná zbožnost podhorského obyvatelstva. Víra v těchto oblastech ještě v první polovině 20. století podstatnou měrou ovlivňovala a usměrňovala životy místních a byla jim duchovní posilou v životních strastech a především vzpruhou v neustálém boji s těžkými přírodními podmínkami. A právě do tohoto výrazně nábožensky orientovaného kraje se narodil Karel Farský, aby, jak se později ukázalo, výrazně ovlivnil duchovní život obyvatel ve svém rodném kraji a nejen v něm.

Karel Farský přišel na svět v nedalekém Škodějově 26. července 1880 jako druhorozený syn rodičů Františka a Johanny. Vedle staršího bratra Josefa měl ještě mladší sourozence Františka, Ludmilu a Františku. Místu, kde stála jeho rodná chalupa, se dodnes říká „na Převrátí“, a to podle občasného zvyku nazývat stavení podle dřívějších držitelů, či podle místní polohy.⁵¹ Nicméně v době Farského narození patřila chalupa do katastru obce Příkrý; „škodějovskou“ se stala až později.⁵²

Děti ze Škodějova docházely do školy v Roprachticích. Kvůli tuhým zimám a v zájmu bezpečí dětí se od roku 1881 uplatňovala praxe, kdy učitel od listopadu do března docházel za dětmi. Tato povinnost zpravidla spadala na nejmladšího učitele. Protože však ve Škodějově do roku 1900 nestála školní budova, scházely se pro tyto účely děti v chalupě „u Dufků“. Tam ve školním roce 1885/6 poprvé

50 LUKÁŠ, Václav. *Vysoké nad Jizerou. Pohledy do minulosti daleké i nedávné*. 1. vyd. Vysoké nad Jizerou: Město Vysoké nad Jizerou, 1992, s. 44. ISBN 80-238-2915-7.

51 POKORNÝ, František. Škodějov. In: *Sborník Dra. Karla Farského*. POKORNÝ, František, ed. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo ČČS, 1928, s. 7–15.

52 FARSKÝ, Josef. Za rodným bratrem. In: *Sborník Dra. Karla Farského*. POKORNÝ, František, ed. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo ČČS, 1928, s. 15–44.

přišel i Karel Farský v doprovodu svého staršího bratra Josefa, snad aby se jen poprvé porozhlédl, protože řádnou školní docházku nastoupil až v roce následujícím.⁵³ Po smrti prvního Farského učitele Josefa Štencla z Vysokého nad Jizerou, na jehož zdraví se pravděpodobně podepsalo vykonávání jeho povolání v zimních měsících, zaujal jeho místo oblíbený a vážený učitel Josef Zajíček. Ten pět let působil jako podučitel v roprachtické škole a později dlouholetý sbormistr pěveckého odboru Krakonoš a dámského pěveckého souboru Vlastimila. Mladý Karel si vedl ve škole znamenitě. To nešlo pozornosti roprachtického faráře, který doporučil poslat nadějného žáka, stejně jako před ním Karlova staršího bratra, na studia k Farského strýci Josefovi, kanovníku Vyšehradské kapituly. Karel následně nastoupil ke studiu na arcibiskupském gymnáziu v Praze. Nicméně kvůli předčasné otcově smrti v roce 1893 bylo Karlovo studium ohroženo a vše nasvědčovalo tomu, že se nadobro vrátí do Škodějova a v pouhých třinácti letech se bude starat o chod hospodářství. Karel Vaníček, člen semilské školní rady však odepřel přímlyvu o prominutí posledního roku školní docházky a mladý Karel tak ve studiu pokračoval.⁵⁴ Po jeho dokončení se nechal zapsat na Teologickou fakultu Univerzity Karlo-Ferdinandovy v Praze, kde byl v roce 1909 promován na doktora bohosloví.

Karel Farský se do rodného kraje rád a často vracel i potom, kdy stanul v čele nově vzniklé církve. Mimo pravidelných návštěv své matky ve Škodějově, kde jí alespoň na krátkou dobu vypomáhal s chodem hospodářství, udržoval úzké styky také s lidmi z Vysokého nad Jizerou, s nimiž ho nepojila pouze pouta přátelská, nýbrž i příbuzenská. Farského sestřenice Františka Bochová zdědila po svém otci ve Vysokém pozemek a hostinec U Města Prahy. Později se provdala za vysokého vrchního poštmistra a posléze také starostu města i okresu, vlastenecky laděného Karla Schrötra.⁵⁵ Hostinec v domě u Schrötrů platil za místo

53 ZAJÍČEK, Josef. První školní vzdělávání. In: *Sborník Dra. Karla Farského*. POKORNÝ, František, ed. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo ČČS, 1928, s. 44–51.

54 FARSKÝ, Josef. Za rodným bratrem. In: *Sborník Dra. Karla Farského*. POKORNÝ, František, ed. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo ČČS, 1928, s. 15–44.

55 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků ČČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 1.

častých setkávání významných návštěvníků města a středisko živého společenského života. Karel Farský neodmyslitelně patřil mezi stálé návštěvníky, a to už při svých cestách z Prahy zpět do rodného kraje za svých studentských let. Jeho zájem o místní dění lze spatřovat v dopisech, jimiž ho pravidelně „zásobil“ bratr Josef. Díky nim si udržoval povědomí o poměrech na Vysocku, zejména pak po vzniku Církve československé a ustavení náboženské obce ve Vysokém, ačkoliv byl zahrnut množstvím povinností spojených s funkcí patriarchy.

Karel Farský se těšil u většiny lidí na Vysocku oblibě a úctě vzhledem k ohlasům, jaké vzbudil vznik Církve československé v tomto kraji. O jeho osobě a vztahu k lidem ve Vysokém a okolí se však dovídáme převážně ze vzpomínek samotných příslušníků CČS, což konečnou představu o něm značně zkresluje. Zmínku o Farském nacházíme také u krajana Karla Kramáře. Ten se s Farským seznámil v domě u Schrötrů. Společně ještě před vznikem Československa chodili silnicí ke Škodějovu a rozmlouvali mimo jiné i o církevních záležitostech. Kramář nebyl zastáncem roztržky s Římem, protože se obával případných negativních dopadů na nově vzniklý stát, především co se týče jednoty mezi Čechy a Slováky. Proto namísto odtržení upřednostňoval jednání s vedením katolické církve.⁵⁶ Farského si nicméně vážil pro jeho hlubokou zbožnost a především pro národní cítění. Farského upřímný zájem o dění mezi lidmi na Vysocku dále ilustruje Metelkova vzpomínka na Farského návštěvu divadelního představení, jež sehrála skupinka místních dětí ve Staré Vsi v roce 1919. Byl mezi nimi i tehdy třináctiletý Metelka. Farský ho navštívil spolu s Jaroslavem Šorejsem, vysockým katechetou a zároveň přívržencem Ohniska, jenž ho mnohdy doprovázel při procházkách po okolí. Byl prý spokojen, děti odměnil a doporučil, aby příště vybírali raději české písně do hudebních vložek namísto německých.⁵⁷ Metelka dodává, že mezi dětmi obecně se Farský, ale i Šorejs, těšili oblibě pro svůj zájem, bezprostřednost a vlídné slovo. Možná i úcta k vážené osobě přesvědčila přátele a známé v době,

56 KRAMÁŘ, Karel. Mé styky s Dr. Farským. In: *Sborník Dra. Karla Farského*. POKORNÝ, František, ed. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo CČS, 1928, s. 168–170.

57 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 4.

kdy světlo světa spatřila Církev československá, k tak četným a nadšeným přestupům jako právě na Vysocku.

5 Vysocko a nová církev

Obyvatelé Vysokého nad Jizerou a blízkého okolí měli možnosti dozvídat se o reformních tendencích v katolické církvi nejen prostřednictvím tisku, ale i skrze osobu Karla Farského. Ten, jak již bylo naznačeno, při svých návratech do rodného kraje podnikal s vysockým katechetou Šorejsem cesty po okolí, během nichž měl možnost rozprávět s lidmi pracujícími na polích či s dělníky vracejícími se z práce. Téměř nikdy však nezapomněl navštívit dům manželů Schrötrových, kde mohl své přátele informovat o dění mezi reformně smýšlejícím duchovenstvem.

Karel Farský se vydal do rodného kraje krátce po založení Církve československé, aby šířil a propagoval věroučné myšlenky s ní spjaté. Jak jinak než oblíbenými cestami po okolních obcích a staveních, kde navštěvoval některé významné sousedy i ostatní rodiny, které se účastnily veřejného života obce a nebyly jim lhostejné otázky spojené s náboženstvím.⁵⁸ Mezi tyto rodiny lze s jistotou zařadit právě Metelkovy ze Tříče, kteří spolu s další tříčskou rodinou Holcovou projevovali zájem o řádné založení náboženské obce Církve československé na Vysocku. Josef Metelka⁵⁹ sice už před tím údajně zvažoval odchod k evangelíkům, avšak na popud učitele Zajíčka, který do CČS přestoupil nedlouho po jejím vzniku, v létě roku 1920 s celou rodinou taktéž přešel. Josef Metelka patřil mezi Zajíčkovy dřívější žáky zároveň s celou řadou místních rodáků.⁶⁰ Stejně rozhodnutí si později vzaly za příklad i další rodiny Metelkových příbuzných ze Tříče, Vysokého nad Jizerou, Staré Vsi, Sklenařic, Jablonce nad Jizerou, Horní Dušnice a Pasek nad Jizerou. Metelka také obstarával množství přestupních oznámení, která neustále nosil s sebou a poskytoval je všem

58 Vlastivědné muzeum ve Vysokém nad Jizerou, inv. č. 20777, Cyril Metoděj Metelka. Karel Farský a mládež, 1967.

59 Otec C. M. Metelky.

60 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 5-6.

zájemcům. Poté je vyplněné posílal do Jilemnice na okresní hejtmanství k co nejrychlejšímu vyřízení.⁶¹

Po přílivu prvních příslušníků do Církve československé z řad Farského příbuzných, známých či přátel bylo zapotřebí zintenzivnit propagaci a navýšit počty přestoupivších věřících. Centrem pro projednávání dalšího postupu se častokrát stávala právě Metelkova chalupa ve Tříči. Sem koncem ledna 1921 na pozvání učitele Zajíčka zavítal Karel Farský spolu s primářem vysoké nemocnice E. Kudrnkou, vysockým Oldřichem Prajzlerem, kominíkem Josefem Spoustou, Metelkovým strýcem Čenkem, Josefem Kramářem, Cyrilem Kavánem, Josefem Dufkem a Václavem Zemanem ze Stanového. Toto společenství poté vykonávalo cesty po okolních obcích Vysokého nad Jizerou, ale i za hranice okresu, kde pořádalo větší shromáždění, například ve společenských sálech, či malá setkání – besedy, tak zvané "pobytky", při nichž Farský promlouval ke všem účastníkům a snažil se vštípit jim základní myšlenky a principy nové církve a přesvědčit je tak k přestupu do jejích řad.⁶²

První ze série přednášek proběhla večer 10. února 1921 ve Zlaté Olešnici. Farský, který tamtéž ještě téhož dne ráno vykonal i bohoslužbu, přednášel před mohutným zástupem lidí také z okolních obcí, jako například ze Stanového, Plavů, Haratic, Bohdalovic i Vysokého nad Jizerou. Slova pronesená k místním posluchačům se prý setkala se nadšením všech přítomných, což potvrzují i pozdější výsledky sčítání obyvatelstva. Právě ve Zlaté Olešnici totiž patřily přestupy k těm vůbec nejvýraznějším.⁶³

Poklidná shromáždění střídaly i vzrušené debaty s přívrženci katolictví či s Farského odpůrci, jako tomu bylo 11. února 1921 v Jablonci nad Jizerou. Zde bratranec Metelkova otce, Petr Metelka, a místní učitelé Josef Horák a Čeněk Pičman zajistili sál hotelu V Ráji.⁶⁴ Přednášky se účastnilo mnoho

61 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 6.

62 Tamtéž, s. 6-7.

63 [an.] Naše hnutí: Ze Zlaté Olešnice. *Český zápas*, roč. IV, 1921, č. 10, s. 4.

64 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 7.

posluchačů z širokého okolí, mezi kterými nechyběl ani místní katolický farář Josef Michálek s katechetou a spolu se zástupem svých věrných se snažil schůzi rozbít. Na výkřiky, jimiž dávali najevo svou nespokojenost, údajně Farský reagoval výzvou k promluvě; žádný z jeho odpůrců se však neodhodlal z davu předstoupit. Samotná přednáška se setkala s velkým ohlasem, což dokazuje počet rozdaných přestupních oznámení, pohybující se v řádech stovek.⁶⁵ Podobným nesnázím čelila skupinka propagátorů i při přednáškách v Poniklé či Roprachticích.⁶⁶

Zmíněná malá setkání se kvůli nižšímu počtu účastníků zpravidla uskutečňovala v chalupách už tehdejších příslušníků CČS. Bylo tomu tak například ve Stanovém u Václava Zemana (v rodné chalupě spisovatele Antala Staška), ve Lhotce v hostinci u Bičíků, v Pasekách u Metelků, ve Vojtěšicích u Hnyků atd.⁶⁷

5.1 Reakce katolické církve na vznik CČS ve Vysokém a okolí

Se zrodem nové církve a především s výrazným úbytkem svých příslušníků se musela vypořádat katolická církev nejen na Vysocku, nicméně právě východní Čechy patřily k regionům s největším množstvím přestupů k CČS. Především katoličtí faráři výrazně pocítovali snižující se počet věřících, ať už při obřadech v kostelech, nebo například v počtu žáků účastnících se výuky náboženství ve školách. To vše vyústilo v různé reakce. Je však třeba zohlednit prameny, které byly k tomuto výčtu použity, neboť jsou dílem příslušníků CČS a nabízejí tak jednostranný pohled na věc.

Za zmínku stojí dění okolo zlatoolešnického katolického faráře Jana Doležala. Podle Metelky ohlásil z kazatelny krátce po vzniku CČS svůj přestup do nově založené církve a zároveň prohlásil dítě své tehdejší hospodyně za svého

⁶⁵ [an.] Naše hnutí: Z Jablonce n. Jiz. *Český zápas*. roč. IV, 1921, č. 11, s. 4.

⁶⁶ METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 7.

⁶⁷ Tamtéž, s. 7.

syna. Tato novina neušla pozornosti vyšších katolických představitelů a tak po několika dnech faráře navštívil litoměřický biskup Josef Gross, který Doležala pravděpodobně přiměl odvolat jak jeho přestup k ČČS, tak i legitimizaci syna.⁶⁸ Ke konfliktu mezi zlatoolešnickým farářem Doležalem a místními příslušníky ČČS došlo 6. března 1921. Na tento den připadlo pořádání československé bohoslužby, kterou sloužil Karel Farský. Pobožnost byla zároveň konána k příležitosti oslav 71. narozenin prezidenta T. G. Masaryka. Akce měla původně proběhnout v katolickém kostele, to však nechtěl farář Doležal připustit a chrám uzavřel. Údajně také zajistil svědky pro případ jeho násilného otevření a dohled četnictva. Na žádost o vydání klíčů prý reagoval slovy: „Neotevřu i kdybyste Olešnici Zlatou pozlatili a k církvi československé nepřistoupím, neb nevěříte, že Kristus je Bůh!“ Když ani Farský po svém příchodu nevymohl vydání klíčů, odbyla se bohoslužba spolu se třemi křty v blízkosti zavřeného kostela pod širým nebem za přítomnosti prý až 2500 osob.⁶⁹ Po těchto událostech není překvapením, že obliba faráře Doležala začala mezi místními prudce klesat. Jedním z důkazů budiž zpráva o smrti cestářova syna z nedalekých Haratic. Doležal údajně poslal otci chlapce lahev vína s nabídkou, že ochotně přijde do kostela, vykropí hrob, a to vše prý zadarmo. Lahev mu však byla vrácena se slovy, že „je-li vůle Boží, by hoch zemřel, že jej pochovají i bez něho; faráři Doležalovi že si nepřeje být zavázán k nějaké vděčnosti.“⁷⁰

„Štvanice proti katolické církvi“, jak jsou nazvány přesvědčovací akce příslušníků ČČS v kronice vysocké katolické farnosti, pocítil i Josef Bém, katolický farář ve Vysokém.⁷¹ Jeho pozornosti nemohla ujít snižující se návštěvnost nedělních pobožností, stejně tak i počet dítek při výuce náboženství. Například děti, jejichž náboženské vyznání bylo jiné než katolické, Bém údajně vykazoval ven ze třídy.⁷² Podle Metelky se tento duchovní mezi

68 METELKA, Metoděj Cyril, *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků ČČSH na Výsoce nad Jizerou*, s. 7.

69 [an.] Naše hnutí: Ze Zlaté Olešnice a okolí. *Český zápas*. roč. IV, 1921, č. 13, s. 4.

70 [an.] Naše hnutí: Ze Zlaté Olešnice. *Český zápas*. roč. IV, 1921, č. 26, s. 4.

71 Farní kronika římsko-katolické církve ve Vysokém nad Jizerou, s. 80.

72 Vlastivědné muzeum ve Vysokém nad Jizerou, Paměti Františka Housy ze Staré Vsi, sign. RK 264, s. 636.

Vysockými netěšil příliš dobré pověsti. Líčí ho jako člověka, jenž nedovedl jednat s lidmi a ani coby kazateli se mu nedostávalo velkého uznání. Dokonce ho popisuje jako "stroze rakušácky úředního". Po vypuknutí 1. světové války v roce 1914 údajně z kazatelny prohlásil, že „válka je potřebná, válka je svatá... Ty dvě růžičky, které se v Sarajevě staly obětí zločinného atentátu, nenahradí ani miliony životů...“ Metelka dodává, že mezi Bémovými farníky mu tato slova nikdy nebyla zapomenuta.⁷³

6 Vznik náboženské obce CČS ve Vysokém nad Jizerou

S narůstající členskou základnou Církve československé na Vysocku vzrůstala i potřeba a především touha místních lidí založit samostatnou náboženskou obec. Horliví jedinci se uchýlovali k utváření místních Rad starších, jako tomu bylo například ve Zlaté Olešnici, kde se nezávisle na okolních obcích údajně ustavila již v době zmíněného přestupu faráře Doležala v roce 1920.⁷⁴ Na Vysocku byla dychtivost položit základy oficiální náboženské obce neméně citelná a právě Josef Metelka a František Holec myšlenku ustavení místní Rady starších výrazně proklamovali. Protože však nebyli v okolí jediní, usiloval Farský už při své první návštěvě Vysocka po vzniku Církve československé o utlumení tohoto neorganizovaného postupu a nabádal ke zdrženlivosti.⁷⁵ Přesto povolil alespoň tříčským horlivcům zvolit si už o Vánocích roku 1920 místní Radu starších. Předsedou se stal František Holec, místopředsedou Petr Vondra, jednatelem Josef Metelka, pokladníkem František Bartoň a členy rady bez funkcí byli zvoleni Josef Císař, Antonín Housa a František Tarant. S počátkem roku 1921 pak zatímní Rada starších již vydávala novým členům legitimace a starala se o odběr církevního tisku.⁷⁶

73 Vlastivědné muzeum ve Vysokém nad Jizerou. inv. č. 20777, Cyril Metoděj Metelka. Karel Farský a mládež, 1967.

74 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 9.

75 Tamtéž, s. 10.

76 Tamtéž, s. 10.

Průtahy s ustavením Rady starších ve Vysokém nad Jizerou z velké části pramenily z výběru vhodných vedoucích představitelů. Příslušníci Církve československé z okolních obcí, zejména ze Stanového, Staré Vsi a Tříče, se domáhali přiměřeného poměrného zastoupení, u Vysockých totiž údajně nespátkovali dostatek zájmu a obětavosti.⁷⁷ Podnětem pro tento postoj byl i fakt, že míra a rychlost přestupů byly v porovnání s okolními obcemi nižší. Významným okamžikem pro formování náboženské obce se stal příjezd Karla Farského 10. dubna 1921. Dopoledne na vysockém náměstí vykonal dlouho očekávanou bohoslužbu za hojně účasti místních i přespolních, se kterými ještě nějakou dobu po jejím skončení rozmlouval. Odpoledne se v doprovodu Josefa a tehdy patnáctiletého Cyrila Metoděje Metelkových odebral do Jablonce nad Jizerou, kde v sousedství tamního kostela sv. Prokopa taktéž vykonal bohoslužbu, jejímiž organizátory byli stejně jako při únorové přednášce učitelé Horák s Pičmanem a také Petr a Václav, bratřenci Josefa Metelky.⁷⁸ Když se v podvečer Farský se svým doprovodem vrátil do Vysokého nad Jizerou, zamířil ke Schröterovým, kde se sešel s některými příslušníky Církve československé, z nichž někteří měli tvořit základ budoucí vysocké Rady starších.⁷⁹ Nacházel se mezi nimi Petr Metelka z Jablonce nad Jizerou, který dorazil spolu s Karlem Farským, učitel Karel Štrobach z Bratrouchova, Alexandr Štěpánek z Pasek nad Jizerou, Josef Patočka-Tomášů ze Sklenařic, František Knop z Helkovic, Bohumil Novák ze Škodějova, Antonín Klimenta a František Martinec z Roprachtic, Jan Zeman ze Stanového, jenž přivedl i majitele navarovského panství Viléma Vaníčka, a nakonec Oldřich Prajzler, Cyril Kaván a Josef Zajíček z Vysokého nad Jizerou.⁸⁰ Schůze u Schröterů však podle C. M. Metelky ještě neznamenal samotné ustavení Rady starších na Vysocku. Jednalo se mimo jiné především o ujasnění a urovnání vyhrocených vztahů mezi některými příslušníky církve ze Zlaté Olešnice a Držkova s Vilémem Vaníčkem. Předmět sporu údajně

77 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 10.

78 Tamtéž, s. 11.

79 Tamtéž, s. 11.

80 Tamtéž, s. 11.

představovaly pozemky navarovského panství, které měly být podle názorů některých lidí ze zmíněných obcí parcelovány. Rozepře se nakonec podařilo urovnat a předchozí námitky proti vstupu rodiny Vaníčkovy do Církve československé odvolat.⁸¹ Neméně důležitým bodem programu schůze se stalo zatímní zajištění duchovního. Na Farského popud se jím stal mladý farář Bohumil Uher z Držkova.⁸²

Ke konečnému ustavení Rady starších na Vysocku došlo na valné schůzi příslušníků Církve československé 5. května 1921. Jejím předsedou byl zvolen Oldřich Prajzler, rolník z Vysokého nad Jizerou a jeden z iniciátorů založení místní náboženské obce. Místopředsedkyní se stala Františka Schrötrová, pokladníkem kominický mistr Josef Spousta, oba rovněž z Vysokého, a tajemníkem tříčský Josef Metelka. Radu starších dále tvořili Anežka Hásková, Františka Kavánová, Božena Fišerová, Josef Knížek, Antonín Junek, Arnošt Kučera a Cyril Kaván.⁸³ Státního schválení bylo docíleno až 17. března 1924.⁸⁴ Obvod náboženské obce tvořily kromě Vysokého nad Jizerou ještě Buřany, Bratrouchov, Horní a Dolní Dušnice, Františkov, Sklenařice, Stará Ves, Tříč, Jablonec nad Jizerou a Zlatá Olešnice.⁸⁵

Karel Farský se netajil svým důrazem na laickou veřejnost v rámci Církve československé, což proklamoval již při přesvědčovací kampani v únoru roku 1921.⁸⁶ Při výběru vhodných osob pro připravovanou radu starších na Vysocku tak kladl důraz na míru obětavosti a pevnost víry svých přátel a známých ve Vysokém nad Jizerou a okolních obcích, kteří měli tvořit základní kámen duchovního života v rámci Církve československé v tomto kraji. Usiloval

81 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 12.

82 Tamtéž, s. 12.

83 Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou, Zápis z I. řádné, ustavující valné schůzi příslušníků Církve československé ve Vysokém nad Jizerou, 5. 5. 1921.

84 POKORNÝ, František. *Schematismus československé církve 1933*. 1. vyd. Praha: Blahoslav 1933, s. 303.

85 Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou, Korespondence Diecézní rady ČČS v Turnově s Radou starších náboženské obce ČČS ve Vysokém nad Jizerou, 12. 1. 1924.

86 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 9.

o to, aby příslušenství k této církvi nebylo jen matrikovým, nýbrž aby se stalo aktivní účastí na životě náboženské obce.

7 Přestupy k CČS na základě sčítání obyvatel z let 1921 a 1930

V roce 1921 žilo v tehdejším Československu 13 612 424 obyvatel. K CČS se hlásilo 525 333 věřících. V Čechách 437 377, na Moravě 61 786, ve Slezsku 24 069, na Slovensku 1 910 a v Podkarpatské Rusi 191. Římskokatolická církev měla 10 385 983 členů. V poměru k celkovému počtu obyvatel se nejvíce příslušníků CČS nacházelo v soudním okrese rakovnickém (41,27 %), lounském (40,33 %) a turnovském (42,03 %).⁸⁷ Na Vysocku se z celkového počtu 10 970 obyvatel k římsko-katolické církvi hlásilo 5 903 a k CČS 2 676 věřících. Bez příslušnosti k náboženské obci zde žilo 2 252 obyvatel.⁸⁸

Při sčítání obyvatel v prosinci 1930 se úhrnný počet obyvatel Československa vyšplhal na 14 726 536. Počet příslušníků římsko-katolické církve se zvýšil na 10 831 696. Členská základna CČS narostla o více než 260 000 na 793 385 věřících. V Čechách se k ní hlásilo 619 305, na Moravě a Slezsku 161 367, na Slovensku 11 495 a v Podkarpatské Rusi 2 218 osob.⁸⁹ Počet obyvatel žijících na Vysocku oproti roku 1921 klesl na 10 572. K římskokatolické církvi se hlásilo 4 488 a k CČS 3 272 věřících. Bez vyznání bylo 1 669 obyvatel. Ve výsledcích sčítání z let 1921 a 1930 je nutné mít na zřeteli také přítomnost jiných náboženských vyznání.

Ačkoliv vznik CČS vzbudil velké ohlasy a přestupy zejména ve východních Čechách patřily mezi ty nejintenzivnější, na Vysocku nárůst počtu věřících dosahoval rozličných výsledků. Například ve Vysokém, Jablonci nad Jizerou,

⁸⁷ Státní okresní archiv v Semilech, fond Okresní úřad Jilemnice, sign. S 37, Sčítání lidu v Republice československé ze dne 15. února 1921, I. díl, Praha: Státní úřad statistický 1924, s. 88.

⁸⁸ Tamtéž, s. 88-89.

⁸⁹ SOkA Semily, fond Okresní úřad Jilemnice, sign. S 37, Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. I. díl. Praha: Státní úřad statistický 1934, s. 51.

Pasekách či Roprachticích byla míra přestupů k CČS v porovnání s okolními obcemi nižší. Překážkou se ukázaly být průtahy s ustavením Rady starších ve Vysokém. Mnoho věřících, kteří již byli rozhodnuti vystoupit z římskokatolické církve, proto raději volilo setrvání bez náboženského vyznání. Naopak nejpočetnější členskou základnu nacházela CČS například ve Zlaté Olešnici, Staré Vsi či Lhotce. Řada rodin také dosud váhala s přestupem k CČS, neboť je několik přednášek v rámci propagační kampaně ještě dostatečně nepřesvědčilo. Chtěli si především ujasnit, jaká Církev československá vlastně je, čím se liší od katolické, jaké jsou její bohoslužby a v neposlední řadě, kde by bylo možné se k pobožnostem a dalším církevním obřadům scházet vzhledem ke sporům o užívání kostelů ve Zlaté Olešnici a v Držkově.⁹⁰ Významným impulzem pro novou vlnu přestupů byly právě první bohoslužby ve Vysokém či v Jablonci.⁹¹

Výsledky sčítání obyvatelstva z let 1921 a 1930 v soudním okrese Vysoké nad Jizerou jsou znázorněny v následující tabulce:⁹²

90 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Výsocku nad Jizerou*, s. 10.

91 Tamtéž, s. 12.

92 Zpracováno podle: *Statistický lexikon obcí v Republice československé. Úřední seznam míst podle zákona ze dne 14 dubna 1920, čís. 266 sb. zák. a nař. I. díl Čechy*, 2. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1924, s. 174; *Statistický lexikon obcí v Republice československé. Úřední seznam míst podle zákona ze dne 14 dubna 1920, čís. 266 sb. zák. a nař. I. díl Země česká*, 2. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1934, s. 126-127.

OBEC	POČET OBYVATEL		NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ					
			římsko- katolické		československé		bez vyznání	
	1921	1930	1921	1930	1921	1930	1921	1930
Bratrouchov	606	529	416	349	147	142	39	34
Buřany (včetně Dol. Dušnice)	837	853	547	567	139	187	122	93
Horní Dušnice	331	291	125	204	186	55	17	31
Helkovice	223	185	195	118	1	48	27	19
Jablonec n. Jiz.	1270	1321	818	47	49	165	374	74
Lhotka	271	286	22	47	191	165	56	74
Paseky n. Jiz.	1019	1044	466	473	73	124	471	437
Přívlačka	728	680	518	437	82	109	118	115
Roprachtice	1082	959	969	775	55	145	44	29
Sklenařice	802	790	410	366	104	224	278	192
Stanový	270	216	63	43	159	151	43	20
Stará Ves	377	374	70	58	235	259	72	56
Tříč (Horní a Dolní)	748	742	357	307	240	304	142	118
Vysoké n. Jiz.	1349	1316	783	576	283	524	250	192
Zlatá Olešnice	1057	986	119	121	732	670	199	185
Františkov ⁹³	358	354	298	312	52	35	7	7

⁹³ Přináležel k vysocké náboženské obci, byl však součástí soudního okresu Rokytnice nad Jizerou.

8 Duchovní správci ve Vysokém nad Jizerou

Karel Farský byl prvním duchovním, který vykonával ve Vysokém bohoslužby pro příslušníky Církve československé, a to zpravidla při letní pouti.⁹⁴ Vzhledem k jeho dalším povinnostem však nemohl plnohodnotně a pravidelně vycházet vstříc náboženským potřebám věřících na Vysocku, proto ho v dalších nezbytných církevních úkonech zastupovali faráři z okolí. Farský prozatímně pověřil pro účely vysoké náboženské obce Bohumila Uhera z Držkova. Do Vysokého nad Jizerou několikrát zavítal také Jan Černý z Turnova, zároveň první kněz, účastníci se pohřbu v rámci Církve československé na Vysocku⁹⁵, a dále Gustav Adolf Procházka z Jenišovic, toho času druhý biskup východočeské diecéze a pozdější nástupce Farského ve funkci patriarchy Církve československé.⁹⁶ Další kněží, kteří posloužili Vysockým při absenci stálého duchovního, byli pravděpodobně také farář Josef Beneš z Jilemnice či Emil Dlouhý-Pokorný z Prahy.⁹⁷

I přes Farského snahy dopřát příslušníkům Církve československé na Vysocku pravidelné bohoslužby spolu s jinými církevními svátostmi, nebyli zastupující kněží s to zajistit patřičnou duchovní podporu současně jak ve svých náboženských obcích, tak i na Vysocku, kde rozsah spravovaného obvodu, respektive počet příslušníků církve, nebyl zanedbatelný. Východiskem se stalo jedině zajistit stálého duchovního, jenž by náležitě vykonával bohoslužebné (svatební, pohřební, křestní) a další úkony pro potřeby náboženské obce.

94 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 12.

95 VM vč VnJ, šign. RK 264, Paměti Františka Housy ze Staré Vsi. s. 637.

96 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 13.

97 Tamtéž, s. 13.

8.1 František Dokoupil (1923-1924)

Farský se usilovně snažil zaplnit prázdné místo stálého duchovního ve Vysokém nad Jizerou, neboť zajištění této správy bylo předpokladem pro řádné fungování náboženské obce a udržení početného zástupu věřících v tomto kraji, kteří od roku 1921 mohutně přecházeli k Církvi československé. Vsadil tehdy na mladého studenta bohosloví, jemuž patří následující řádky.

František Dokoupil se narodil v Chudobíně u Litovle 24. srpna 1901. Celá rodina přestoupila do Církve československé v roce 1921 poté, co Farský toto město navštívil. Staršímu bratrovi připadlo rodinné hospodářství a mladý František se dal na studia. Jeho původním cílem byla medicína, na Farského popud se však dal zapsat na evangelickou fakultu ke studiu bohosloví. S Farským se nadále setkával v provizorním semináři na pražských Vinohradech a oba tak zůstali v úzkém styku. Už po dokončení prvního semestru se na něho Farský obrátil s prosbou, aby zaujal místo ve Vysokém nad Jizerou, kde byla nouze o duchovního správce.⁹⁸ Dokoupil nabídku s radostí přijal a 23. února 1923 ve svých dvaadvaceti letech nastoupil jako farář ve Vysokém nad Jizerou, kde kromě přilehlých obcí administroval také Zlatou Olešnici a zajišťoval výuku československého náboženství na přilehlých školách.⁹⁹ Duchovní tehdy přebývali, jak bylo zvykem ještě před výstavbou sboru, v domácnosti některého z farníků.¹⁰⁰ Nejinak tomu bylo i v případě mladého kněze, ubytovaného v domě rodiny Paloušovy.¹⁰¹ Dokoupilova duchovenská činnost ve Vysokém nad Jizerou však skončila poměrně záhy. Odešel již 30. září 1924.¹⁰² Jedním z důvodů bylo pravděpodobně drsné horské podnebí, jež se nepříznivě odrazilo na zdraví

98 FRÝDL, David. Stezky staré, cesty dobré. In: *Blahoslav 2010*. NYTROVÁ, Olga – HLASIVCOVÁ, Markéta – STRACHOTA, Václav, edd. Praha: Církev československá husitská 2009, s. 226. ISBN 978-80-7000-040-3.

99 HAJNÁ, Marie. *Moje vzpomínky na začátek ČČS*, s. 1.

100 FRÝDL, David. Stezky staré, cesty dobré, s. 226,

101 Tamtéž, s. 226; Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou, Nabídka na ubytování faráře, 1923.

102 POKORNÝ, František. *Schematismus československé církve 1933*. 1. vyd. Praha: Blahoslav 1933, s. 303.

mladého kněze, a taktéž přání dokončit studium bohosloví v Praze.¹⁰³ Nakonec ho cesta zavedla zpět do rodného kraje, kde se stal farářem v nedaleké Litovli. Mimo jiné zde také vyučoval náboženství na místním gymnáziu. Mezi jeho žáky patřil Jan Opletal, jehož tragický osud je znám v souvislosti s protinacistickými demonstracemi 28. října 1939 v Praze.¹⁰⁴

Mezi příslušníky Církve československé na Vysocku se farář Dokoupil povětšinou těšil oblibě, jak dokazuje Marie Hajná z Vysokého, která na mladého kněze vzpomínala následovně: „Byl moc hodný a všichni litovali, když potom odešel.“¹⁰⁵ Narazit však můžeme i na nelichotivou zmínku o působení mladého faráře, a to přímo z pera předsedy rady starších Oldřicha Prajzlera. Ten v dopise Farskému vyjadřuje svou nespokojenost s vedením matrik: „Zatímco zdejší příslušníci, laici, pracují a pracovali nenáročně nejen ve svém volném čase, ale často zanedbávající i svoje povinnosti, bratr duchovní správce ač řádně a dobře honorován nebyl s to, aby dal si do pořádku ty nejprimitivnější věci své služby – t.j. matrika, která je v tak zuboženém stavu, že naprosto nemůže sloužiti jako úřední doklad.“¹⁰⁶ Mezi příslušníky náboženské obce budil Dokoupil převážně pozitivní dojem. Zda za to vděčil svému mladému sympatickému vzhledu, nebo hrála významnější roli radost místních příslušníků církve ze stálého duchovního, jehož přítomnost se dlouho očekávala, se dnes již těžko dozvíme.

8.2 Bohumil Karafiát (1924-1925)

Rada starších ve Vysokém nad Jizerou po odchodu Františka Dokoupila naléhavě žádala opětovné obsazení místa duchovního. Jednu z možností představoval František Bohuslav, který však podle Oldřicha Prajzlera nejevil

103 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 15.

104 FRÝDL, David. *Stezky staré, cesty dobré*, s. 225-227.

105 HAJNÁ, Marie. *Moje vzpomínky na začátek CČS*, s. 1.

106 Ústřední archiv a muzeum CČSH v Praze, sign. a II-41, inv. č. 1751, Korespondence Karla Farského s Radou starších náboženské obce CČS ve Vysokém nad Jizerou, 1924.

přílišný zájem nastoupit na uvolněné místo právě ve Vysokém a nakonec pro tuto funkci diecézní radou v Brně ani nebyl uvolněn.¹⁰⁷

Dokoupilovým nástupcem se tak ještě v roce 1924 stal učitel náboženství Bohumil Karafiát. O jeho krátkém působení, jež netrvalo déle než do léta roku 1925, toho z dostupných pramenů nevíme mnoho. Pravděpodobně nejvíce se dozvídáme od C. M. Metelky, který na Karafiáta vzpomíná jako na „mladého, nezkušeného, ale snad tím více světským požitkům holdujícího jáhna“. Zároveň dodává, že „dobu jeho působení ve Vysokém nad Jizerou poznamenaly hlavně jeho neshody s radou starších a způsob jeho ne dost odpovědného života“.¹⁰⁸ Karafiátovy údajné spory s vedením vysocké náboženské obce měly také zapříčinit pokles počtu příslušníků Církve československé v Jablonci nad Jizerou, Buřanech, Horní Dušnici, Pasekách nad Jizerou a Roprachticích, či odchody několika členů rady starších do ústraní.¹⁰⁹

Zda se Bohumil Karafiát opravdu tak negativně podepsal na životě náboženské obce na Vysocku, nelze s jistotou konstatovat, stejně tak můžeme jen těžko určit konkrétní důvody jeho brzké rozluky s vysockou náboženskou obcí. Nicméně tvrzení o jeho nezodpovědné duchovenské službě taktéž nahrává fakt, že ho již v červenci roku 1926 propustila z církevních služeb rada Východočeské diecéze, toho času se sídlem v Turnově.¹¹⁰

8.3 Jan Kůrka (1925-1939)

Náboženská obec na Vysocku se ocitla bez duchovního správce ve velice nevhodné době, neboť již na jaře roku 1925 se započalo s dlouho očekávanou stavbou sboru. Před novým knězem by tak stál nelehký úkol, a to nejen přičinit se o úspěšné a brzké dokončení budovaného chrámu, ale i urovnat neklidné vztahy

107 ÚAaM CČSH Praha, sign. a II-41, inv. č. 1751, Korespondence Karla Farského s Radou starších náboženské obce CČS ve Vysokém nad Jizerou, 1924.

108 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 15-16.

109 Tamtéž, s. 16.

110 Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou, Korespondence Diecézní rady Církve československé v Turnově s Radou starších náboženské obce CČS ve Vysokém nad Jizerou, 29. 7. 1926.

uvnitř náboženské obce, bereme-li v úvahu zmínky o nepříliš zdařilém působení Bohumila Karafiáta. To si uvědomoval i Karel Farský, který opět projevil nemalé úsilí při obsazování uvolněného duchovenského místa, pro které nakonec získal svého někdejšího posluchače na teologické fakultě a bývalého katolického kněze Jana Kůrku.

Jan Kůrka se narodil 15. listopadu 1887 v Litomyšli. V roce 1908 maturoval na tamním gymnáziu a poté se zapsal na pražskou teologickou fakultu.¹¹¹ Zde se také při přednášce poprvé setkal s Karlem Farským. Svého vysvěcení se dočkal v roce 1912 a jako kaplan následně působil v Oseku u Duchcova, Jihlavě a Žatci. V souvislosti s Janem Kůrkou stojí za povšimnutí jeho duchovní přerod a vzrůstající antipatie vůči katolické církvi. V dopisech adresovaných Farskému jej prosí o přijetí do řad, respektive o možnost vykonávat kněžské povolání v rámci Církve československé. Z jejich vzájemné korespondence je jasně patrná Kůrkova upadající důvěra v katolickou církev. „Snažil jsem se upřímně i přes okovy poměrů, [...], pracovati v duchu Ježíšově, a právě proto, že vidím, že v římské církvi to nemohu, že nepomáhám stavěti v lidských duších chrám svobody božích dětí, nýbrž právě naopak – sám otrok pomáhám zotročovat ještě jiné – jdu k Vám, pane biskupe, s prosbou o laskavou radu a pomoc. De fakto do římské církve již dávno nepatřím – pomozte mi, pane biskupe, můj vnitřní přerod uskutečnit také formálně.“¹¹² Farský vyšel Kůrkovi vstříc a ten se od roku 1922 stal duchovním Církve československé.¹¹³

Jeho prvním kněžským působištěm v nové církvi se staly od 1. září 1922 Mnichovice nedaleko Říčan. Mezi Kůrkou a místními příslušníky církve se však náhle zhoršily vzájemné vztahy, což údajně pramenilo ze sňatku s Růženou Reichertovou v listopadu 1922. Ta upadla mezi místními v nemilost, jak naznačuje Kůrka ve svém dopise: „...vše změnilo se dnem mého sňatku,

111 SOKA Semily, fond Národní škola, kniha č. I 222, Pamětní kniha národní školy ve Staré Vsi 1879-1931.

112 ÚAaM ČČSH Praha, sign. aII-20, inv. č. 633, Korespondence Karla Farského s Janem Kůrkou, 6. 4. 1922.

113 SOKA Semily, fond Národní škola, kniha č. I 222, Pamětní kniha národní školy ve Staré Vsi 1879-1931.

přílišná láska změnila se v přílišnou nenávist – důvod její jest mi dosud neznámý.“ Problém však představovalo i neuspokojivé ubytování, jež nebylo vhodné pro toho času roční dceru Libuši, narozenou 30. srpna 1922.¹¹⁴ Růžena Reichertová pravděpodobně zaplatila za farářovu oblibu a příslušníci mnichovické náboženské obce CČS tak těžce nesli, že právě ji pojal Jan Kůrka za svou choť; navíc rozenou Němku.

Farský zareagoval na nezáviděníhodnou situaci faráře Kůrky a nabídl mu pozici duchovního správce ve Vysokém nad Jizerou, o kterém se zmínil již ve svém dřívějším dopise jako o místě s „náboženskou žízní“.¹¹⁵ V novém působišti se ujal služby 1. července 1925.¹¹⁶ Jan Kůrka setrval ve Vysokém nad Jizerou jako farář celých čtrnáct let, než byla jeho činnost ukončena v roce 1939 po zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Příčinou odchodu se podle všeho staly spory mezi jeho manželkou Růženou a domovnicí Marií Hajnou, jež vyvrcholily incidentem 20. dubna 1939, v den oslavy narozenin Adolfa Hitlera. Předmětem sváru se stala vlajka s hákovým křížem, kterou měla Hajná vyvěsit na sbor k počtě německého vůdce. Dostupné prameny se však ve výkladu tohoto sporu v určitých aspektech liší. Metelka interpretuje událost tak, že Hajná prapor s hákovým křížem nejprve odmítla vyvěsit a později ho již vlající strhla. Následně byl spor mezi oběma ženami zveličen a různě vykládán neinformovanými jedinci, čehož údajně využili také odpůrci Církve československé.¹¹⁷ Jarmila Hnyková, členka tehdejšího pěveckého souboru při náboženské obci, na tuto událost vzpomíná následovně: „Při jedné německé oslavě měla sestra domovnice Hajná vyvěsit na sbor prapor s hákovým křížem. To kategoricky odmítla, nějak neslušně se vyjádřila k praporu a odplivla si. To rozčílilo paní Kůrkovou tak, že donutila svého muže k tomu, že sestru Hajnou udal Gestapu. Ta byla pak nějakou dobu

114 ÚAaM CČSH Praha, sign. aII-20, inv. č. 633, Korespondence Karla Farského s Janem Kůrkou, 25. 10. 1923.

115 ÚAaM CČSH Praha, sign. aII-20, inv. č. 633, Korespondence Karla Farského s Janem Kůrkou, 25. 10. 1923.

116 Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou, Základní arch náboženské obce Církve československé ve Vysokém nad Jizerou.

117 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 22.

vězněna. [...] Paní Kůrková sice po delší době prý docílila propuštění sestry Hajné prostřednictvím svého bratra, vyššího gestapáka, ale tím se vina nesmazala.“¹¹⁸ Samotná Marie Hajná ve své výpovědi u okresního soudu ve Vysokém nad Jizerou z července 1945 tvrdí, že sice upevnila vlajku na sbor, zároveň se však nelichotivě vyjádřila, což mělo za následek hádku s Růženou Kůrkovou. Následující den byla předvedena k výsledku na policejní úřad ve Vysokém nad Jizerou, kde ji 14 dnů drželi. Další tři týdny strávila ve věznici krajského soudu v Jičíně.¹¹⁹ Důležitý je fakt, že Růžena Kůrková byla rodilá Němka, což po záboru československého pohraničí v roce 1938 samo o sobě významně poznamenalo vztahy mezi ní a dalšími příslušníky náboženské obce. Výsledkem byla výzva rady starších faráři Kůrkovi, aby „v zájmu klidu a náboženské obce opustil s rodinou co nejrychleji Vysoké nad Jizerou.“¹²⁰ Přesná role manželky faráře Kůrky zůstává dodnes poněkud nejasná, stejně tak i postoj samotného duchovního. Na jejich obranu však Metelka dodává, že po odchodu z Vysokého Kůrkovi občas poskytovali podporu a úkryt ve vlastní domácnosti některým účastníkům domácího odboje, čemuž napomáhal právě německý původ farářovy manželky.¹²¹

Z dochovaných pramenů lze usuzovat, že si Jan Kůrka brzy získal oblibu u zdejších příslušníků Církve československé a svou funkci vykonával zodpovědně. Podle Metelky byl „v každém směru dobrý, pracovitý, obětavý duchovní správce. Pohotový řečník, uplatňující se dobře i na jiných veřejných shromážděních a tím spíše i dobrý, pro víru zanícený kazatel.“¹²² O farářových řečnických schopnostech se také zmiňuje Marie Hajná ve svých vzpomínkách: „On měl zvláštní výřečnost a když tam měl první bohoslužbu a šli jsme po schodech dolů,¹²³ jedna tříčská žena si vzdychla: „Ach, kde je Karafiát?“

118 HAVLÍČKOVÁ-HNYKOVÁ, Jarmila. *Vzpomínky na CČS ve Vysokém nad Jizerou 1988*, s. 1-2.

119 Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou, Protokol z výsledku Marie Hajné u okresního soudu ve Vysokém nad Jizerou, 7. 7. 1945.

120 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 22.

121 Tamtéž, s. 23.

122 Tamtéž, s. 16.

123 Po schodech v budově radnice, kde bývaly bohoslužby před dokončením vysockého sboru.

Hásková Benjamínová jí na to: „A nechtěli byste petrklíč?“ Pak ale se na tu řeč zvyklo a rádi kázání, opravdu promyšlená, poslouchali.“¹²⁴

Kůrkovi se během svého působení podařilo konsolidovat stále ještě křehké základy vysocké náboženské obce a dopomoci úspěšnému dokončení stavby sboru. Můžeme však jen odhadovat, jakou stopu by tento duchovní zanechal, nebýt poněkud nešťastných událostí z roku 1939.

9 Stavba sboru Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou

Příslušníci CČS na Vysocku byli stejně jako na mnoha jiných místech v Československu nuceni řešit otázku bohoslužebných prostor, respektive nalézt vhodná místa pro pravidelná setkávání, a to nejen pro účely nedělních pobožností, ale i pro svatební obřady, pohřby apod. Mnohdy byly tyto problémy řešeny násilným zabíráním katolických kostelů. Tento postup se nevyhnul ani Vysocku, jak bylo zmíněno v souvislosti s farářem Doležalem ve Zlaté Olešnici. Příslušníci Církve československé v tomto kraji museli přistoupit k improvizovaným řešením.

V době před zbudováním sboru ve Vysokém nad Jizerou a Držkově našla využití opuštěná kaple poblíž navarovského zámku. Zájem o ni projevovali příslušníci církve především ze Zlaté Olešnice, Držkova, Stanového a Lhotky. Mimo občasných bohoslužeb se zde konaly také svatební obřady.¹²⁵ Ve Vysokém nad Jizerou probíhaly pobožnosti na příhodných venkovních místech, a to především v městských sadech poblíž pomníku Karla Havlíčka Borovského.¹²⁶ Zapomenout nelze také na duben 1921, kdy Karel Farský sloužil bohoslužbu na vysockém náměstí. Při nepříznivém počasí však bylo nutno zajistit kryté prostory, jež by současně pojaly větší množství návštěvníků. Městská rada proto propůjčila náboženské obci sál radnice a zároveň jí prominula poplatek

¹²⁴ HAJNÁ, Marie. *Moje vzpomínky na začátek CČS*, s. 2.

¹²⁵ METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 11.

¹²⁶ VM VnJ, sign. OV 17, Čtyřicet let sboru CČS Dr. K. Farského ve Vysokém nad Jizerou, Cyril Metoděj Metelka, 1965, s. 1.

za používání, protože se jednalo o kulturní účel.¹²⁷ Místnost však musela být později uzavřena z bezpečnostních důvodů pro veškerá veřejná shromáždění, neboť kvůli špatnému stavu podlahy hrozilo její propadnutí.¹²⁸

Nutnost zbudovat vlastní sbor ve Vysokém si uvědomoval i Karel Farský, který se výrazně přičinil o uskutečnění tohoto projektu.¹²⁹ Vítězný návrh architekta Jaroslava Kabeše, který vzešel z ideové soutěže v roce 1924, určený právě pro Vysoké nad Jizerou, však nebyl realizován. Důvodem měla být roztržka architekta s vedením CČS.¹³⁰ Karel Farský nakonec prosadil, aby vypracování architektonického plánu provedl stavitel a architekt Tomáš Šašek z Prahy. Jím vyhotovený plán kostela ve Vysokém vykazuje znaky individualistické moderny a klade důraz na zohlednění prvků směřujících k funkcionalismu.¹³¹ Byl vypracován již v průběhu července 1924 a u zástupců CČS se setkal s pozitivními ohlasy.¹³² Vysoký sbor však není jediným Šaškovým počinem v oblasti sakrálních staveb pro CČS. Na další je možné narazit například ve Voticích či v Lužné u Prahy. Všechny tři budovy spojuje fakt, že jsou až na několik odlišností totožné. Rozdíly lze spatřit například ve tvaru vítězného oblouku, jenž odděluje chrámový prostor od kněžiště. V Lužné má tvar nepravidelného šestiúhelníku, ve Vysokém je zformován do oblouku.¹³³ Nicméně nejvýraznější rozdíly lze nalézt ve vnějších rysech. Fasády sborů v Lužné a ve Vysokém jsou neomítnuté, avšak jen při stavbě vysockého byly použity červené cihly. V neposlední řadě se vysocký kostel liší výškou věže a podobou jejího vrchního patra, které je oproti původnímu návrhu realizovanému v Lužné i Voticích ohraničeno pásovou římsou a korunní

127 SOKA Semily, fond Archiv města Vysoké nad Jizerou, karton č. 39, sign. IV/23, Prohlášení Městské rady o propůjčení sálu radnice, 11. 10. 1923.

128 VM VnJ, sign. OV 17, Čtyřicet let sboru CČS Dr. K. Farského ve Vysokém nad Jizerou, Cyril Metoděj Metelka, 1965, s. 1.

129 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 17.

130 ŠTERNOVÁ, Petra. Církev československá husitská a její sbory v Libereckém kraji. *Fontes Nissae*. roč. XIV, 2013, č. 1, s. 44-70. ISSN 1213-5097.

131 KRŠKO, Jan. Stavba kostela Jana Husa v Lužné v kontextu vývoje zdejší náboženské obce Církve československé. In: *Rakovnický historický sborník IV/2003*. ČERNÝ, Jan – MAYEROVÁ, Renata – KRŠKO, Jan – SMITKA Luboš, edd. Rakovník: Státní okresní archiv v Rakovníku – Státní oblastní archiv v Praze, 2003, s. 170. ISBN 80-86772-05-5.

132 Tamtéž, s. 164.

133 Tamtéž, s. 164-165.

římsou s profily.¹³⁴ Změnu v provedení kostelní věže, v jejímž důsledku byla zvýšena na 20 metrů, prosadil Karel Farský.¹³⁵

K přípravám stavby sboru se přikročilo na podzim 1924. Ty zahrnovaly především otázky finanční. Kromě subvencí a půjček tvořily prostředky na zbudování sboru i peněžité dary samotných příslušníků CČS na Vysocku. Mnozí z nich také přispívali stavebním materiálem, poskytovali povozy, nebo se podíleli vlastními pracemi.¹³⁶ Náboženská obec požádala městskou radu ve Vysokém nad Jizerou o příspěvek na stavbu sboru ve výši 20 000,- Kčs.¹³⁷ Poskytnutá částka činila 10 000,- Kčs.¹³⁸ S Farského přičiněním byla získána státní stavební subvence 244 730,- Kčs. Prostřednictvím veřejných sbírek se vybralo ve Vysokém 14 940,- Kč a v okolních obcích více než 7000,- Kčs. Půjčka Občanské záložny ve Vysokém činila 100 000,- Kčs. Z peněžních darů lze například ještě zmínit obnos věnovaný Karlem Kramářem ve výši 4 000,- Kčs. Celkový příjem na stavbu chrámového domu se vyšplhal na 415 682,- Kčs.¹³⁹ Františka Schrötrová, členka Rady starších, nabídla v dubnu 1924 náboženské obci ke koupi pozemek u vysocké nemocnice za 4 000,- Kčs. Stavební parcelu zjevně poskytla výhradně pro účely zbudování sboru, jak dokazuje samotná kupní smlouva. Ta stanovuje právo Františky Schrötrové koupit pozemek za stejnou cenu zpět, pokud by náboženská obec nedostála svému původnímu záměru a stavbu neuskutečnila.¹⁴⁰ Stavba sboru byla oficiálně povolena na základě

134 KRŠKO, Jan. Stavba kostela Jana Husa v Lužné v kontextu vývoje zdejší náboženské obce Církve československé, s. 165.

135 FRÝDL, David. Pozapomenutý patriarcha. In: *Putování s medvědem. Sborník k výročí 650 let města Vysoké nad Jizerou: 1354 – 2004*. VODSEĎÁLEK, Ivo – SLÁDKOVÁ, Alice – ŘEHOŘOVÁ, Ivana, edd., Liberec: Nakladatelství BOR, 2004, s. 44.

136 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 17.

137 SOKA Semily, fond Archiv města Vysoké nad Jizerou, karton č. 39, sign. IV/23, Oběžník ke schůzi městské rady ve Vysokém n/Jiz., 15. 5. 1924.

138 SOKA Semily, fond Archiv města Vysoké nad Jizerou, karton č. 39, sign. IV/23, Rozhodnutí obecního zastupitelstva o udělení subvence na stavbu sboru, 30. 10. 1924.

139 ÚAaM CČSH Praha, fond Vysoké nad Jizerou, definitivně neuloženo, rozpracováno, Účetní kniha.

140 Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou, Kupní smlouva na pozemek sboru, 2. 4. 1924.

komisionálního opatření ze 14. dubna 1925¹⁴¹ a započata v květnu téhož roku firmou Lipš z Prahy. Celkové náklady činily více než 405 000,- Kčs.¹⁴²

Slavnostní položení základního kamene proběhlo 6. července 1925 dopoledne. Přítomni byli i členové městské rady.¹⁴³ Pěvecký sbor náboženské obce při této příležitosti zpíval Smetanovu modlitbu „Bože, přispěj ku pomoci“.¹⁴⁴ Otevření sboru připadlo na 22. listopad 1925, tedy necelých pět měsíců od položení základního kamene. Součástí slavnostního aktu byl průvod od městské radnice k nové budově a odpolední koncert v sále Sokolovny.¹⁴⁵ Pozvání přijal také biskup Gustav Adolf Procházka.¹⁴⁶

Antonín Vodsedálek vyhotovil architektonický plán, podle něhož byla upravena věž sboru, spolu s návrhem tři metry vysokého kalichu, určeného k usazení na její vrchol. Podílel se také na jeho konstrukci. Klempíř Karel Ježek pak kalich pokryl pláštěm z měděných plechů.¹⁴⁷ Zvon nově odlila pražská firma Franta Anýž na návrh Uměleckoprůmyslové školy taktéž se sídlem v Praze. Ministerstvo školství a národní osvěty ho následně darovalo Církvi československé. Na Farského popud byl Ústřední radou v září 1925 věnován náboženské obci ve Vysokém nad Jizerou, která na své náklady zařídila jeho převoz a osazení.¹⁴⁸

Zbudování vlastního sboru mělo pro vysockou náboženskou obec značný význam. Kromě adekvátních bohoslužebných prostor zde Rada starších našla

141 SOKA Semily, fond Archiv města Vysoké nad Jizerou, karton č. 39, sign. IV/23, Protokol o komisionálním řízení ohledně žádosti o povolení stavby chrámového domu, 14. 4. 1925.

142 ÚAaM CČSH Praha, fond Vysoké nad Jizerou, definitivně neuloženo, rozpracováno, Účetní kniha.

143 SOKA Semily, fond Archiv města Vysoké nad Jizerou, karton č. 39, sign. IV/23, Pozvánka na slavnostní položení základního kamene sboru, 12. 6. 1925.

144 HAVLÍČKOVÁ-HNYKOVÁ, Jarmila. *Vzpomínky na CČS ve Vysokém nad Jizerou 1988*, s. 1.

145 SOKA Semily, fond Archiv města Vysoké nad Jizerou, karton č. 39, sign. IV/23, Výzva členům obecního zastupitelstva ve Vysokém nad Jizerou k účasti na slavnostním otevření sboru, 20. 11. 1925.

146 SOKA Semily, fond Soubor rukopisů, kniha č. 359, Zápisy o důležitých pamětních událostech v městě Vysoké nad Jizerou, 1914-1930, s. 45.

147 VM VnJ, sign. OV 17, Přistavba věže sboru CČS ve Vysokém nad Jizerou, Antonín Vodsedálek, 1980.

148 Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou, Korespondence Ústřední rady CČS s Radou starších ve Vysokém nad Jizerou, 3. 10. 1925.

příhodné místo pro vedení svých úředních záležitostí, schůzí apod. Stejně tak i dalším spolkům při náboženské obci, jakými byl pěvecký soubor či Jednota mládeže, se zde naskýkala možnost pravidelného setkávání. Nelze opomenout ani ubytování, jež nový sbor poskytoval duchovnímu správci. Dlouho očekávané dokončení a celkový význam nově zbudovaného chrámového domu výstižně shrnuje Metelka ve svých vzpomínkách: „...otevření Sboru dovršilo pozvolnou konsolidaci náboženské obce. Lid toužící po pravidelné duchovní posile a Slovu Božím od otevření pak skoro každé neděle přes dvě desetiletí pravidelně Sbor naplňoval většinou do posledního místečka.“¹⁴⁹ Hlavní iniciátor jeho stavby, Karel Farský, se však slavnostního otevření nezúčastnil. Byl v té době zaneprázdněn zahraničními cestami, ze kterých se již vrátil s podlomeným zdravím, což ho zanedlouho připoutalo na lůžko. Před tím se však několikrát přijel osobně přesvědčit o stavu probíhajících prací. Pokud mu to povinnosti nedovolily, občas za sebe poslal i svého staršího bratra Josefa.¹⁵⁰ Od června 1927, kdy Farský zemřel na pokročilou rakovinu vnitřních orgánů, nese sbor jeho jméno.¹⁵¹

149 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Výsocku nad Jizerou*, s. 17.

150 Tamtéž, s. 17.

151 FRÝDL, David. *Pozapomenutý patriarcha*, s. 44.

10 Pěvecký sbor

Po vzniku Církve československé patřila péče o hudební stránku bohoslužeb a obřadů, jakož i mnohých dalších aktivit v náboženských obcích, k velmi důležitým aspektům jejího působení.¹⁵² Velice brzy tak vznikaly pěvecké sbory, které vystupovaly nejen při pobožnostech a církevních obřadech, ale také při národních slavnostech.¹⁵³

Při nadšení a zanícenosti příslušníků CČS na Vysocku není překvapením, že se pěvecký sbor zformoval i zde. Kdy přesně k jeho vytvoření došlo, nelze jednoznačně zjistit. Podle výpovědi Marie Hajné, která zmiňuje, že „zpěvu z těch nových zpěvníků učil p. učitel Zajíček a ten měl nejraději ty staré chorály“¹⁵⁴ lze předpokládat, že k setkávání členů pěveckého sboru mohlo docházet někdy kolem roku 1922, kdy bylo publikováno první vydání zpěvníku CČS, jehož autorem je Farský a obsahuje 135 písní.¹⁵⁵

Jak bylo tradicí už z konce 18. století, pěvecké sbory či menší kroužky zakládali či vedli především učitelé.¹⁵⁶ Ve Vysokém na sebe tuto úlohu vzal Josef Zajíček, který mimo jiné hrával na varhany v katolickém kostele a později také na harmonium ve sboru CČS.¹⁵⁷ Dobrovolní pěvci z řad příslušníků se nejprve scházeli ve škole, ve třídě s harmoniem, kde Zajíček učil liturgii.¹⁵⁸ Brzy však začali využívat nově vybudovaný sbor. Soubor hojně navštěvovaly maminky i s dcerkami. Mnohdy si ženy braly práci s sebou, jak vzpomíná Marie Hejná: „...když zpívali sopráni, alty pletly a zase obráceně.“¹⁵⁹ Po odchodu Josefa Zajíčka

152 KOVALČÍK, Zdeněk. Hudba v Církvi československé husitské. In: *90 let Církve československé husitské*. KUČERA, Zdeněk – BUTTA, Tomáš, edd., Praha: Církev československá husitská, 2010, s. 185. ISBN 978-80-7000-047-2.

153 Tamtéž, s. 196.

154 HAJNÁ, Marie. *Moje vzpomínky na začátek CČS*, s. 1.

155 KOVALČÍK, Zdeněk. Hudba v Církvi československé husitské. In: *90 let Církve československé husitské*. KUČERA, Zdeněk – BUTTA, Tomáš, edd. Praha: Církev československá husitská, 2010, s. 189. ISBN 978-80-7000-047-2.

156 Tamtéž, s. 196.

157 LUKÁŠ, Václav. Krkonošská hudební zastavení: Hudební tradice Vysocka. *Krkonoše*, roč. XXXIV, 2001, č. 7, s. 15. ISSN 1214-9381.

158 HAJNÁ, Marie. *Moje vzpomínky na začátek CČS*, s. 1.

159 Tamtéž, s. 2.

do Nymburku, kde přijal místo ředitele měšťanské školy, převzala vedení sboru Jarmila Havlíčková-Hnyková, dcera pekaře Petra Hnyka.¹⁶⁰ Ta zorganizovala početný ženský, ale i smíšený pěvecký sbor, který však účinkoval jen při slavnostních příležitostech a čítal až třicet členů. Když se Jarmila Havlíčková-Hnyková v roce 1930 odstěhovala do Prahy, vedení sboru převzala Marie Hásková, později provdaná Šimůnková.¹⁶¹

Činnost pěveckých sborů v jiných náboženských obcích se nijak nelišila od aktivit toho vysockého. Soubor se především staral o hudební kulisu při bohoslužbách. Ještě před příchodem prvního duchovního správce Františka Dokoupila se například místo vánoční bohoslužby zpívaly nacvičené písně ze zpěvníku pod vedením učitele Zajíčka.¹⁶² Samozřejmostí byla vystoupení na slavnostních shromážděních jako při kladení základního kamene ke stavbě sboru, kdy v podání pěveckého souboru zazněla Smetanova modlitba „Bože, přispěj ku pomoci“.¹⁶³ Ženský sbor se dále účastnil pohřebních obřadů.¹⁶⁴ Mezi další aktivity souboru patřil podomní zpěv koled během vánočních svátků, taktéž účast na svatebních obřadech, pořádání různých večírků či nacvičování divadelních her jako v případě Čapkova Loupežníka. Sluší se ještě dodat, že členové pěveckého sboru byli činní i v rámci Jednoty mládeže a veškerý příjem ze svých aktivit po zbudování sboru věnovali na jeho vybavení, jako například na zakoupení lustru, bohoslužebného stolu, koberce či harmonia.¹⁶⁵

160 LUKÁŠ, Václav. Krkonošská hudební zastavení: Hudební tradice Vysocka. *Krkonoše*, roč. XXXIV, 2001, č. 7, s. 15. ISSN 1214-9381.

161 HAVLÍČKOVÁ-HNYKOVÁ, Jarmila. *Vzpomínky na CČS ve Vysokém nad Jizerou 1988*, s. 1.

162 HAJNÁ, Marie. *Moje vzpomínky na začátek CČS*, s. 1.

163 Tamtéž, s. 2.

164 Tamtéž, s. 2.

165 HAVLÍČKOVÁ-HNYKOVÁ, Jarmila. *Vzpomínky na CČS ve Vysokém nad Jizerou 1988*, s. 1.

11 Jednota mládeže náboženské obce ve dvacátých a třicátých letech 20. století

Jedním z důkazů aktivní účasti laické veřejnosti na životě náboženských obcí, již proklamoval Karel Farský už při vzniku CČS, bylo zakládání Jednot mládeže. Jednalo se o organizované spolky mladých příslušníků církve, jejichž účelem bylo „prohlubovat a rozšiřovat náboženské poznatky získané ve škole, pěstovat všeobecné vzdělání, povzbuzovati a vésti sebevýchovu svých členů, aby vyspěli ve vzorné občany, kteří by uskutečňovali svým životem mravní zásady učení Kristova, hlavně pěstěním účinného bratrství v rodině, v obci a státě.“¹⁶⁶ Těchto cílů měly Jednoty mládeže dosáhnout například prostřednictvím přednášek, půjčováním vlastních knih, schůzemi, společenskými večery, pořádáním divadelních představení, koncertů, výletů či pěstováním sportu.¹⁶⁷

První zmínky o zformování Jednoty mládeže při vysoké náboženské obci CČS nalézáme ve vzpomínkách C. M. Metelky, který podle svých slov inicioval její vytvoření o letní pouti 1922. Předsedou se stal Cyril Kaván, jednatelem Karla Patočková-Suková, pokladní Jiřina Nečásková. Výbor tvořil Alois Hásek, Vladislav Jarý, Petr Hnyk, Božena Patočková a Václav Metelka. Zástupci vysoké Jednoty mládeže se v září 1923 zúčastnili ustavujícího sjezdu diecézního svazu Jednot mládeže CČS východočeské diecéze. František Dokoupil, tehdejší farář ve Vysokém, a Cyril Kaván byli zvoleni do jeho výboru. C. M. Metelka plnil funkci prvního místopředsedy.¹⁶⁸ Jednoty z osmi východočeských náboženských obcí se v následně sešly ve Vysokém na „zdařilém večeru s bohatým kulturním programem“, pořádaným vysokou mládeží, který byl zároveň spojený s třídním výletem po hřebenech Krkonoš.¹⁶⁹ O další činnosti Jednoty v tomto období víme jen velice málo. Z Metelkových vzpomínek se dále dozvídáme pouze

¹⁶⁶ Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou. Stanovy pro Jednotu mládeže Církve československé, 1927, s. 3.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 4.

¹⁶⁸ METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Výsocku nad Jizerou*, s. 14-15.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 15.

o setkání zástupců Ústředního výboru a východočeského diecézního výboru mládeže CČS se zástupci YMCA, konané ve Vysokém za účelem projednání budoucí spolupráce.¹⁷⁰

Metelkovy vzpomínky jsou bohužel jediným pramenem, který poskytuje informace o Jednotě mládeže vysocké náboženské obce před rokem 1929. Do té doby nelze činnost spolku nijak zmapovat. Nemáme proto jistotu, zda byla Jednota rozpuštěna, nebo nadále fungovala. Je také otázkou, do jaké míry se v případě Jednoty mládeže založené Metelkou v roce 1922 jednalo o oficiální uskupení. Ze Spolkového rejstříku jilemnického soudního okresu, registrujícího spolky mezi lety 1855-1942 se totiž dozvídáme o Jednotě mládeže ve Vysokém až v roce 1929. Ustavující valná hromada proběhla 10. března 1929 ve Sboru Dr. Karla Farského. Volba funkcionářů dopadla následovně: první předsedkyní se stala Anna Hořavková, místopředsedou Karel Haas, jednatelkou Olga Nečásková, pokladnicí Anna Mařatková, účetním Karel Špika. Předsednictví po Anně Hořavkové postupně vykonávali v roce 1931 Pavla Petrušková, v následujícím roce Josef Svatý a o rok později Jaroslav Ďoubalík.¹⁷¹ K rozpuštění Jednoty mládeže došlo v roce 1933.¹⁷² To bylo možné usnesením valné schůze Jednoty nebo představenstva Ústředního svazu Jednot mládeže církve československé, či v případě, že by klesla členská základna pod počet členů posledně zvoleného výboru.¹⁷³ Právě nedostatek členů se stal důvodem pro rozpuštění vysocké Jednoty mládeže v tomto roce.

Pro popis činností vysocké Jednoty lze čerpat pouze z knihy zápisů Jednoty mládeže, obsahující záznamy z let 1929 až 1933; tedy po dobu, kdy je existence Jednoty mládeže oficiálně potvrzena. Poskytuje zmínky o pravidelných aktivitách, jakými byly například besídky. Jejich program tvořil zpravidla zpěv, hry či

170 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 15.

171 SOKA Semily, fond Okresní úřad Jilemnice 1855–1942, kniha č. 54, inv. č. 56, Spolkový rejstřík.

172 Tamtéž.

173 Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou. Stanovy pro Jednotu mládeže Církve československé, 1927. s. 10.

vyprávění. Mezi další obvyklé akce patřily tzv. Dny mládeže. Konaly se v budově sboru a byly spojeny s bohoslužbou. Účastnil se jich i pěvecký soubor. Členové Jednoty v rámci těchto setkání skládali slib „věrného plnění povinností“. Nechyběly ani organizačně náročnější akce, jako například tzv. Rodinné večírky, které probíhaly ve vysoké Sokolovně či v budově divadla. Součástí programu byla zpravidla pěvecká vystoupení či nacvičené veselohry. Divadlo obecně platilo za obvyklou součást aktivit Jednoty. V neposlední řadě nacházíme také zmínky o uspořádaných výletech.¹⁷⁴

12 Náboženská obec v třicátých letech 20. století

Vysoká náboženská obec se po svém vzniku v průběhu dvacátých let vnitřně konsolidovala jak po stránce organizační, což zahrnovalo především zabezpečení stálého duchovního a úspěšné dokončení stavby vlastního sboru, tak co do počtu příslušníků. Třicátá léta však znamenala pro obyvatele Vysokého pokles životní úrovně v důsledku hospodářské krize, jež mimo jiné přinesla úpadek textilního a sklářského průmyslu v okolí. V neposlední řadě se také odrazila na hospodaření tamní náboženské obce CČS. Ta vzhledem k finanční situaci čelila vážné krizi. Rada starších například poukazovala na nižší roční příjmy, zapříčiněné úbytkem svateb a křtů, respektive skrovnějšími dary, a příspěvky z nich plynoucími.¹⁷⁵

Náboženská obec byla především zatížena vysokými dluhy, jejichž většinu tvořily půjčky na stavbu sboru. Pro představu lze zmínit dlužnou částku u Občanské záložny ve Vysokém, jež v dubnu 1934 činila 110 900,- Kčs (spolu s dlužným úrokem). U tamní Okresní hospodářské záložny představoval dluh 8 504,20,- Kčs.¹⁷⁶ K 31. prosinci 1938 byl výčet finančních závazků vysoké náboženské obce následující: dluh Občanské záložně ve Vysokém 108 000,-Kčs s dlužným úrokem 5 410,- Kčs a vedlejšími závazky do výše 10 800,- Kčs.¹⁷⁷ Rada starších náboženské obce ve finanční tísní pochopitelně hledala pomoc

¹⁷⁴ Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou. Kniha zápisů Jednoty mládeže.

¹⁷⁵ ÚAaM CČSH Praha, fond Vysoké nad Jizerou, definitivně neuloženo, rozpracováno,

Korespondence Ústřední rady CČS s Radou starších ve Vysokém nad Jizerou, 14. 11. 1935.

¹⁷⁶ ÚAaM CČSH Praha, fond Vysoké nad Jizerou, definitivně neuloženo, rozpracováno, Výtah dlužných obnosů náboženské obce ve Vysokém nad Jizerou k 18.4.1934.

u Ústřední rady, od které například v únoru 1938 obdržela částku 5 000,- Kčs.¹⁷⁸ Farář Kůrka se dokonce sám snažil snížit finanční zátěž vlastními prostředky. Podle svých slov platil veškeré pojištění či kancelářské potřeby. Například v květnu 1934 měla činit dlužná částka náboženské obce k faráři Kůrkovi 2000,- Kčs.¹⁷⁹ V roce 1937 se zvýšila na 3 567,- Kčs. Tato suma pravděpodobně zahrnuje jak osobní půjčku, tak i nedoplatky platu duchovního. Dluh můžeme nalézt například i vůči pokladníkovi Čěňku Kramářovi.¹⁸⁰

Náboženskou obec zároveň zatížily nečekané opravy sboru. V roce 1931 došlo k nucenému vyklizení obytné části budovy, neboť hrozilo prolomení podlah. Ve špatném stavu byl taktéž strop nad chrámovou síní. Závady způsobilo dříví použité při stavbě, které bylo nedostatečně vyschlé a zároveň napadené bekyní mniškou. Jak plyne ze znaleckého posudku, závady „...způsobeny byly jediné tím, že bylo použito vadného dříví a mokrých nasypů, tedy podnikatelem, který stavbu prováděl a následkem nedostatečné péče, kterou stavbě a výběru materiálu, speciálně dřeva pro stavbu určeného věnoval a tímto závadu zavinil.“¹⁸¹ Náklady na nezbytné opravy podlah sboru byly vyčísleny částkou 30 000,- Kčs.¹⁸²

V souvislosti s děním okolo náboženské obce ve třicátých letech stojí za zmínku také otevření koutku ve Vlastivědném muzeu ve Vysokém 8. srpna 1937. Věnován byl Dr. Františku Farskému, roprachtickému zemědělskému badateli a dlouholetému řediteli hospodářské akademie v Táboře, Josefu Farskému, kanovníkovi vyšehradské kapituly a bývalému řediteli arcibiskupského semináře, a konečně jejich synovci Dr. Karlu Farskému. Akce se uskutečnila

177 ÚAaM CČSH Praha, fond Vysoké nad Jizerou, definitivně neuloženo, rozpracováno, Výčet dluhů u Občanské záložny ve Vysokém nad Jizerou k 31. 12. 1938.

178 ÚAaM CČSH Praha, fond Vysoké nad Jizerou, definitivně neuloženo, rozpracováno, Korespondence Ústřední rady CČS s Radou starších ve Vysokém nad Jizerou, 1938.

179 ÚAaM CČSH Praha, fond Vysoké nad Jizerou, definitivně neuloženo, rozpracováno, Korespondence Diecézní rady CČS v Hradci Králové s Radou starších ve Vysokém nad Jizerou, 9. 5. 1934.

180 ÚAaM CČSH Praha, fond Vysoké nad Jizerou, definitivně neuloženo, rozpracováno, Korespondence Diecézní rady CČS v Hradci Králové s Radou starších ve Vysokém nad Jizerou, 31. 12. 1937.

181 ÚAaM CČSH Praha, fond Vysoké nad Jizerou, definitivně neuloženo, rozpracováno, Korespondence Rady starších s advokátem Janem Kvíčalou, 8. 10. 1931.

182 ÚAaM CČSH Praha, fond Vysoké nad Jizerou, definitivně neuloženo, rozpracováno, Korespondence Ústřední rady CČS s Radou starších ve Vysokém nad Jizerou, 22. 4. 1934.

u příležitosti 10. výročí úmrtí posledně jmenovaného.¹⁸³ Vytvoření koutku iniciovali jedinci z řad příslušníků CČS na Vysocku v čele s C. M. Metelkou.¹⁸⁴ Slavnostní otevření začalo ve sboru Dr. Karla Farského smuteční tryznou a bohoslužbou. Zároveň vystoupil i pěvecký sbor a farář Kůrka přednesl báseň. Přítomni byli zástupci Ústřední a Diecézní rady CČS, roprachtické obce a školy, starosta obce Škodějov, členové městské rady Vysokého a Jilemnice a Helkovic, dále zástupci rady náboženských obcí CČS v Podkrkonoší, Praze i na Moravě, zástupci zemědělských organizací, státní výzkumné stanice a Zemské školy hospodářské ve Vysokém, učitelstvo a členové spolků z Vysokého a okolí. Zúčastnili se také zástupci rodiny Farských, jako například bratr Karla Farského Josef, a další.¹⁸⁵

V roce 1938 bylo Vysocko značně poznamenáno následky Mnichovské dohody. Nejenže byly od Vysokého odtrženy některé přilehlé obce, ale v tzv. Sudetech se ocitlo také celé Rokytlicko, Jablonec nad Jizerou i Paseky nad Jizerou. Pro vysockou náboženskou obec CČS to v konečném v důsledku znamenalo zmenšení administrovaného obvodu o zmíněný Jablonec nad Jizerou, Bratrouchov, Buřany, Horní Dušnici, Přívlaka, Sklenařice, Tríč, Zlatou Olešnici a Františkov. Většina odtržených obcí byla později rozhodnutím nacistických orgánů přiřčena k náboženské obci CČS ve Velkých Hamrech.¹⁸⁶

183 SOKA Semily, fond Archiv města Vysoké nad Jizerou, kniha č. 612, Kronika Vysokého nad Jizerou 1937.

184 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 19.

185 SOKA Semily, fond Archiv města Vysoké nad Jizerou, kniha č. 612, Kronika Vysokého nad Jizerou 1937.

186 METELKA, Metoděj Cyril. *Dr. Karel Farský v paměti prvních příslušníků CČSH na Vysocku nad Jizerou*, s. 21.

13 Závěr

Při studiu archivních materiálů, respektive konečném zpracovávání historie náboženské obce CČSH ve Vysokém nad Jizerou v období první republiky jsem narazil na řadu skutečností, ze kterých nejenže vyvstávaly nové otázky, ale také nabízely mnohé možnosti dalšího studia. Rozhodl jsem se proto poukázat na určitá témata, která vzhledem k povaze této práce nemohla být zevrubněji popsána a bezesporu by si zasloužila hlubší rozbor.

V souvislosti s obecnou částí věnované církevní situaci po roce 1918 a okolnostem vedoucích ke vzniku Církve československé je zřejmé, že se pro účely této práce jedná spíše o nastínění historického kontextu. Považuji to však za předpoklad pochopení změn, s nimiž byli konfrontováni obyvatelé Československa; v tomto případě lidé v Podkrkonoší. Podstatnější naopak shledávám osobu Karla Farského vzhledem k tomu, že se jedná o škodějovského rodáka a osobnost, jež měla na náboženský život místních obyvatel značný vliv. Jistě by proto stálo za další práci detailněji popsat jeho vztahy s konkrétními lidmi na Vysocku, jako například s katolickými kněžími, veřejnými činiteli či představiteli náboženské obce, města apod.

V prvních letech existence CČS, kdy se teprve ustavovaly první náboženské obce, docházelo na řadě míst republiky ke konfliktním situacím mezi příslušníky CČS a katolické církve. Asi největším předmětem svárů se stávaly spory o kostely. V některých obcích například docházelo k vážným střetům mezi věřícími a duchovními. Na Vysocku a v okolí lze vzpomenout neshody o užívání kostela ve Zlaté Olešnici, o němž je v této práci zmínka v souvislosti s reakcí katolické církve na vznik CČS v tomto kraji. Spor měl vleklejší ráz a nabízí se zde proto možnost dalšího studia. Jiný kostel v okolí Vysocka, který by se v tomto ohledu mohl stát předmětem bádání, se nachází v nedalekém Držkově. Nelze zapomenout ani na reakce katolických duchovních. Některé konkrétní případy jsou součástí této práce. Lze však předpokládat, že i tuto problematiku by bylo

možné obohatit o další příklady, potažmo zmínit chování kněží v širším měřítku, ne jen ve Vysokém a jeho blízkém okolí.

Obecně lze za významný předpoklad řádného chodu každé náboženské obce považovat osobu duchovního. Pro Vysocko je v tomto smyslu důležitý František Dokoupil jako první stálý duchovní CČS ve Vysokém a Jan Kůrka, jenž tamtéž vykonával duchovenskou činnost po většinu sledovaného období. Mnoho neznámých však nacházíme v osobě Bohuslava Karafiáta, o němž toho pramenná základna příliš nevypovídá a vzpomínky pamětníků v některých případech dokonce mlčí. Předmětem dalšího studia by se proto mohlo stát nejen jeho působení ve Vysokém, ale i v rámci CČS vůbec. O faráři Janu Kůrkovi naopak můžeme tvrdit, že prameny týkající se jeho života a duchovenské práce ve Vysokém jsou značně bohatší. Událostí, kterou považují za vhodnou pro bližší studium, je spor o vlajku, která vedla až k jeho odchodu z Vysokého. Protože se v tomto případě jedná o záležitost roku 1939, bylo by vhodné vysvětlit zmíněné téma v kontextu tehdejší doby, kdy bylo Československo okupováno nacistickými vojsky. Totéž platí také v případě jeho aktivit mezi lety 1939 a 1945, kdy údajně poskytoval úkryt některým účastníkům domácího odboje.

Nelze zapomínat ani na stavbu sboru v roce 1925, kterou svým významem pro tamní náboženskou obec není možné odsunout do pozadí. Jedná se o téma, které se již stalo předmětem několika studií. Protože jsem se však v této práci zaměřil pouze na okolnosti spojené se samotnou stavbou (přípravy, průběh a dokončení), naskýtá se příležitost věnovat se této budově i nadále, a to v souvislosti s jejími proměnami v průběhu následujících let až do současnosti.

Jak již bylo poznamenáno v kapitole věnované Jednotě mládeže při vysocké náboženské obci, jednou z nepříliš objasněných záležitostí je její fungování mezi lety 1922 a 1929. Nepodařilo se mi jednoznačně určit, zda byla po toto období aktivní či nikoliv, a jednalo-li se o spolek oficiálně vystupující, nebo jen o neformální uskupení mládeže z řad příslušníků. V tomto ohledu spatřuji určitý informační nedostatek.

Obecnější ráz této bakalářské práce je také důvodem, proč jsem se při mapování života náboženské obce CČS ve Vysokém v třicátých letech 20. století omezil pouze na výčet několika výrazných skutečností a momentů. Jsem přesvědčen o tom, že při detailnějším studiu tohoto období lze vytvořit mnohem obsáhlejší přehled.

Pevně doufám, že tato práce odpovídá prvotnímu záměru obecně popsat vývoj náboženské obce CČS ve Vysokém nad Jizerou. Pokusil jsem se mimo jiné nejen nastínit skutečnosti vedoucí k vytvoření nové nekatolické církve v Československu, ale také přiblížit ohlasy a dopad na obyvatelstvo Podkrkonoší, konkrétně Vysocka. Důraz jsem kladl také na osobu Karla Farského jako místního rodáka. Pozornost jsem věnoval duchovním CČS, kteří své působení spojili s tímto krajem a v rámci zásadních událostí jsem se například zaměřil na stavbu chrámového domu. Zmínil jsem také spolky činné při vysocké náboženské obci, jakými byly pěvecký soubor či Jednota mládeže. Vysocko se i přes poměrně malou rozlohu a nepříliš velký počet obyvatel může pyšnit bohatou historií. Tato práce budiž důkazem, že stále nabízí bohaté pole pro budoucí studium.

14 Seznam pramenů a literatury

14.1 Prameny

14.1.1 Archivní prameny

- Státní okresní Archiv Semily, fondy:
Archiv města Vysoké nad Jizerou
Soubor rukopisů
Národní škola Tříč
Národní škola Stará Ves
Okresní úřad Jilemnice
- Ústřední archiv a muzeum CČSH Praha, fondy:
Vysoké nad Jizerou
Korespondence Karla Farského
- Vlastivědné muzeum ve Vysokém nad Jizerou
- Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém nad Jizerou, Archiv náboženské obce CČSH
- Farní kronika římsko-katolické církve ve Vysokém nad Jizerou (vedena od roku 1700)

14.1.2 Tištěné prameny

- POKORNÝ, František, ed. *Sborník Dra. Karla Farského*. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo CČS, 1928.
- POKORNÝ, František. *Schematismus československé církve 1933*. 1. vyd. Praha: Blahoslav, 1933.

- Statistický lexikon obcí v Republice československé. Úřední seznam míst podle zákona ze dne 14 dubna 1920, čís. 266 sb. zák. a nař. I. díl Čechy, 2. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1924.
- Statistický lexikon obcí v Republice československé. Úřední seznam míst podle zákona ze dne 14 dubna 1920, čís. 266 sb. zák. a nař. I. díl Země česká, 2. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1934.

14.1.3 Odborná literatura

- FRÝDL, David. *Reformní náboženské hnutí v počátcích Československé republiky. Snaha o reformu katolicismu v Čechách a na Moravě*. Brno: L. Marek, 2001. ISBN 80-86263-15-0.
- FRÝDL, David. Stezky staré, cesty dobré. In: Blahoslav 2010. NYTROVÁ, Olga – HLASIVCOVÁ, Markéta – STRACHOTA, Václav, edd. Praha: Církev československá husitská 2009, s. 22-229. ISBN 978-80-7000-040-3.
- KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938)*, 1. Díl Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929). Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-027-6.
- KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české XIII (1918–1929)*. Praha – Litomyšl: Paseka 2000, ISBN 80-7185-328-3.
- KRŠKO, Jan. Stavba kostela Jana Husa v Lužné v kontextu vývoje zdejší náboženské obce Církve československé. In: *Rakovnický historický sborník IV/2003*. ČERNÝ, Jan – MAYEROVÁ, Renata – KRŠKO, Jan – SMITKA Luboš, edd. Rakovník: Státní okresní archiv v Rakovníku – Státní oblastní archiv v Praze, 2003, s. 103-174. ISBN 80-86772-05-5.
- KUČERA, Zdeněk – BUTTA, Tomáš, edd. *90 let Církve československé husitské*. Praha: Církev československá husitská, 2010. ISBN 978-80-7000-047-2.
- LUKÁŠ, Václav. *Vysoké nad Jizerou. Pohled do minulosti dávné i nedávné*. Vysoké nad Jizerou: Město Vysoké nad Jizerou, 1992. ISBN 80-238-2915-7.

- MAREK, Pavel. *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918–1924)*. Brno: L. Marek, 2005. ISBN 80-86263-57-6.
- SEKOT, Aleš. *Církev československá husitská*. Praha: SPVC MK ČSR, 1982.
- ŠTERNOVÁ, Petra. Církev československá husitská a její sbory v Libereckém kraji. *Fontes Nissae*. roč. XIV, 2013, č. 1, s. 44-70. ISSN 1213-5097.
- VODSEĎÁLEK, Ivo – SLÁDKOVÁ, Alice – ŘEHOŘOVÁ, Ivana, edd. *Putování s medvědem: sborník k výročí 650 let města Vysoké nad Jizerou: 1354 – 2004*. Liberec: Nakladatelství BOR 2004. ISBN 80-86807-06-1.

14.2 Články v periodikách

- [an.] Naše hnutí: Ze Zlaté Olešnice. *Český zápas*. roč. IV, 1921, č. 10, s. 4.
- [an.] Naše hnutí: Ze Zlaté Olešnice, *Český zápas*. roč. IV, 1921, č. 26, s. 4.
- [an.] Naše hnutí: Ze Zlaté Olešnice a okolí. *Český zápas*. roč. IV, 1921, č. 13, s. 4.
- [an.] Naše hnutí: Z Jablonce n. Jiz. *Český zápas*. roč. IV, 1921, č. 11, s. 4.
- JINDRA, Martin. Metoděj Cyril Metelka. *Český zápas*. roč. 88, 2008, č. 1, s. 3. ISSN 0323-1321.
- LUKÁŠ, Václav. *Krkonošská hudební zastavení: Hudební tradice Vysocka. Krkonoše*. roč. XXXIV, 2001, č. 7, s. 14-15. ISSN 1214-9381.

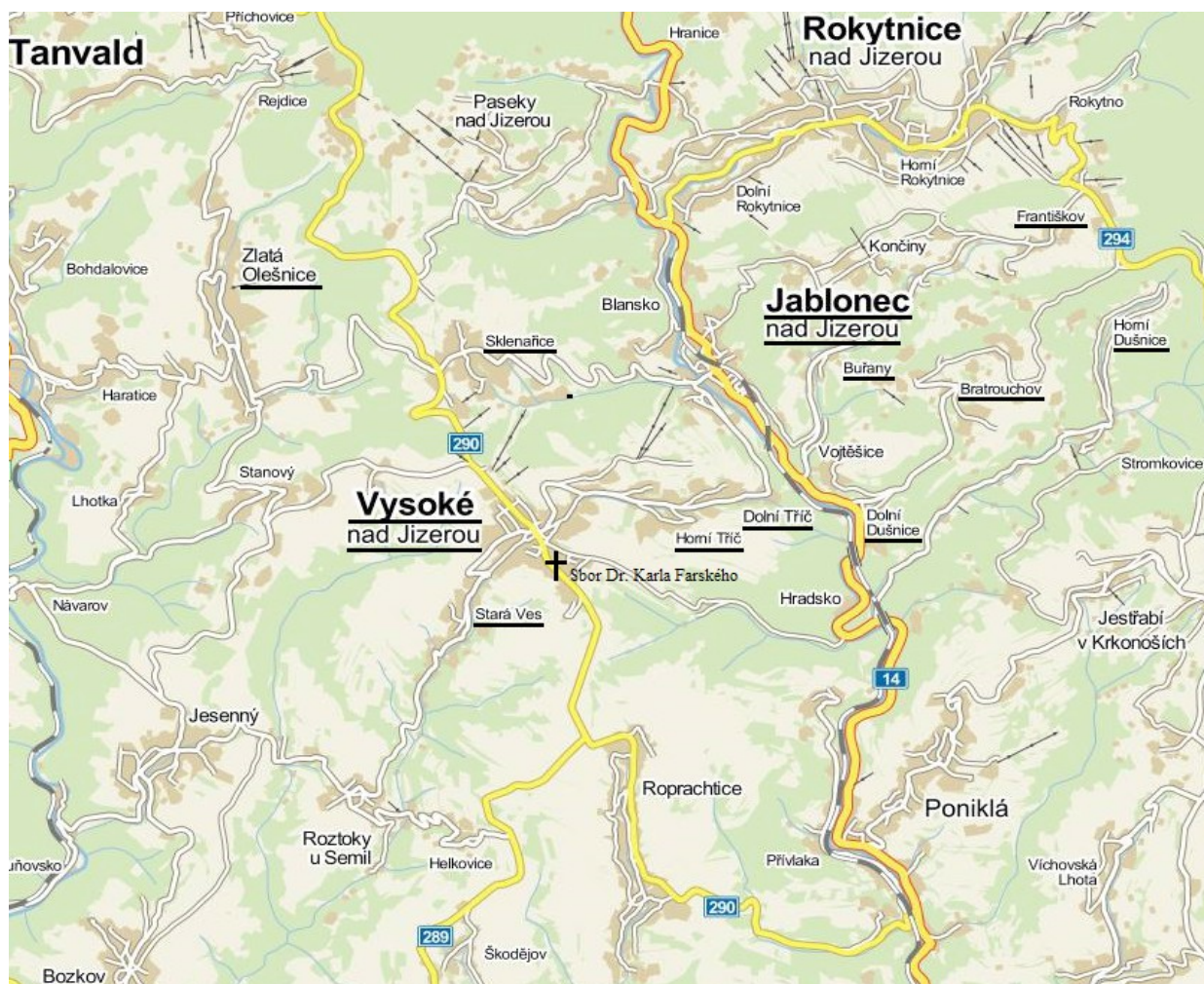
15 Seznam zkratek

CČS	Církev československá
CČSH	Církev československá husitská
ČSR	Československá republika
Dr.	Doktor
Kčs	Korun československých
p.	pan
SOkA	Státní okresní archiv
ÚAaM	Ústřední archiv a muzeum
VM VnJ	Vlastivědné muzeum Vysoké nad Jizerou
YMCA	Young Men's Christian Association

16 Seznam příloh

- č. 1 – Mapa Vysokého nad Jizerou a okolí
- č. 2 – První bohoslužba CČS ve Vysokém nad Jizerou v dubnu 1921
- č. 3 – Rodná chalupa Karla Farského ve Škodějově
- č. 4 – Vyorávání první brázdy na pozemku budoucího sboru ve Vysokém nad Jizerou
- č. 5 – Stavba sboru ve Vysokém nad Jizerou
- č. 6 – Náskres sboru ve Vysokém – pohled z předu
- č. 7 – Náskres sboru ve Vysokém – pohled z boku
- č. 8 – Původní kalich usazený na vrcholu věže vysockého sboru
- č. 9 – Interiér vysockého sboru po dokončení stavby
- č. 11 – Současná podoba vysockého sboru
- č. 12 – První vysocký duchovní správce František Dokoupil
- č. 13 – Farář Jan Kůrka

Příloha č. 1: Mapa Vysokého nad Jizerou a okolí

*Podtržením jsou zvýrazněny obce administrované náboženskou obcí ČČS
ve Vysokém nad Jizerou po jejím státním schválení v roce 1924.*

www.mapy.cz

Příloha č. 2: První bohoslužba CČS ve Vysokém nad Jizerou v dubnu 1921

Karel Farský sloužil bohoslužbu 10. dubna 1921 na vysokém náměstí.

© Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém n. J.

Příloha č. 3: Rodná chalupa Karla Farského ve Škodějově

Zleva: Johana Farská, Lidmila Farská a farář Jan Kůrka. (konec 20. let)

© Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém n. J.

**Příloha č. 4: Vyorávání první brázdy na pozemku budoucího sboru
ve Vysokém nad Jizerou**

Jedná se pravděpodobně o rok 1924.

© Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém n. J.

Příloha č. 5: Stavba sboru ve Vysokém nad Jizerou

Konec léta 1925.

© Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém n. J.

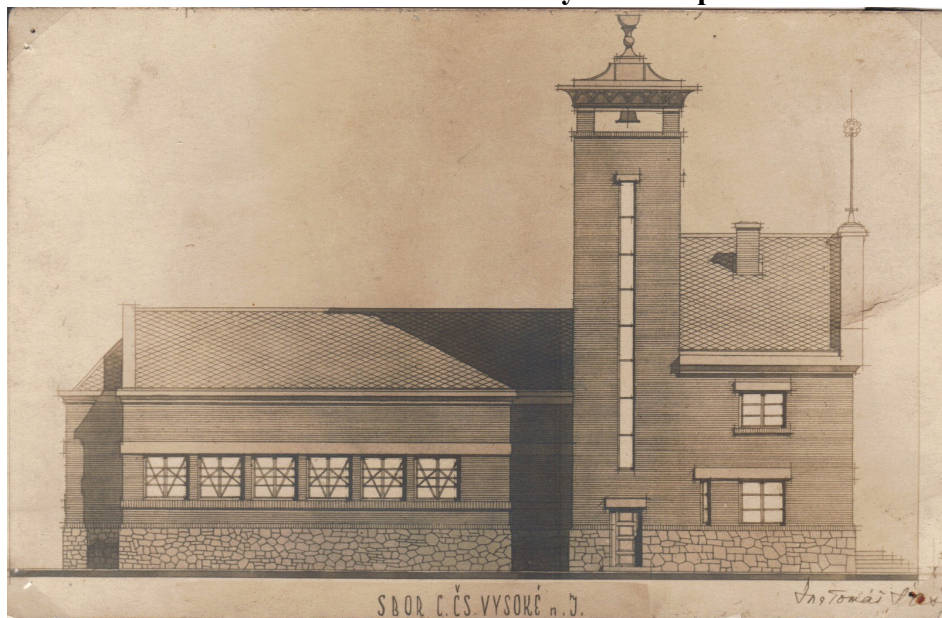
Příloha č. 6: Náskres sboru ve Vysokém – pohled zepředu

Náskres architekta Tomáše Šaška. Věž sboru byla původně projektována s menší, otevřenou zvonící. Nedatováno.

© Sbor Dr. Karla Farského

Příloha č. 7: Náskres sboru ve Vysokém – pohled z boku

Nedatováno.

© Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém n. J.

Příloha č. 8: Původní kalich usazený na vrcholu věže vysockého sboru

Úplně vpravo stojí Antonín Vodseďálek, který navrhl konečnou podobu věže sboru. Patrně rok 1925.

© Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém n. J.

Příloha č. 9: Interiér vysockého sboru po dokončení stavby

Rok 1925.

© Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém n. J.

Příloha č. 10: Skupinka chlapců před sborem ve Vysokém nad Jizerou

Vpravo stojí Marie Hajná s dcerou faráře Libuší Kůrkovou. Nedatováno.

© Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém n. J.

Příloha č. 11: Současná podoba vysockého sboru

Foto: Pavel Berka

Příloha č. 12: První vysocký duchovní správce František Dokoupil

Počátek dvacátých let 20. století.
© Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém n. J.

Příloha č. 13: Farář Jan Kůrka

Nedatováno.
© Sbor Dr. Karla Farského ve Vysokém n. J.